

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
051 "Економіка"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 330.34(07.034)

E45

Укладачі: Т. С. Черкашина

Т. В. Ус

І. Ф. Лісна

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.

Протокол № 10 від 03.02.2017 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

- E45 **Економічний** розвиток : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 051 "Економіка" першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. Т. С. Черкашина, Т. В. Ус, І. Ф. Лісна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 83 с.

Подано значний перелік практичних завдань відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни та методичні рекомендації щодо їхнього виконання, що будуть сприяти набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей для вирішення актуальних економічних питань.

Рекомендовано для студентів спеціальності 051 "Економіка" першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання.

УДК 330.34(07.034)

Вступ

У сучасних умовах високим попитом на ринку праці користуються фахівці, які можуть проаналізувати економічний стан будь-якої країни та запропонувати, якщо потрібно, шляхи виходу з кризових ситуацій. Набуттю таких навичок сприяє вивчення навчальної дисципліни "Економічний розвиток". Відповідно до навчального плану вивчення цієї навчальної дисципліни передбачає, окрім лекцій, проведення також практичних занять, метою яких є поглиблення, систематизація, конкретизація та закріплення знань, здобутих студентами на лекціях, формування в них умінь системно застосовувати теоретичні знання під час аналізу конкретних соціально-економічних ситуацій, робити наукові узагальнення щодо оцінювання вияву окремих явищ, а головне – застосовувати здобуті знання в майбутній професійній діяльності.

Метою цих методичних рекомендацій до практичних занять із зазначеної навчальної дисципліни є надання допомоги студентам у виконанні практичних завдань, закріпленні теоретичного матеріалу та набутті практичних навичок у вирішенні проблем і суперечностей глобального економічного розвитку. Перевагою цих методичних рекомендацій є систематизація практичних завдань залежно від рівня їхньої складності, що дозволяє викладачу обирати методи контролю за знаннями студентів відповідно до рівня підготовки студентської групи. Ця методична розробка містить різні види тестових і практичних завдань. Тестові завдання типу "правильно/неправильно" складаються з одного речення та спрямовані на перевірку вміння студентів відтворювати базові знання з навчальної дисципліни. Вони передбачають відповідь "так", якщо студент повністю погоджується із наведеним твердженням, або "ні", якщо твердження є частково або повністю помилковим. Тести типу "один із чотирьох" передбачають запитання та чотири варіанти відповідей за умови, що лише одна відповідь є цілком правильною. Тести з множинним вибором спрямовані на перевірку знань студентів щодо понятійно-аналітичного та продуктивно-синтетичного змісту навчальної дисципліни. Тести цього типу передбачають будь-яку кількість правильних відповідей на запитання. Окрім того, методична розробка містить необхідні формули для розв'язання задач і розрахункових завдань рекомендації для виконання проблемних завдань у програмному середовищі Excel та StatGraph Centurion, а також теми есе та презентацій за змістовими модулями й темами відповідно до робочої програми навчальної дисципліни "Економічний розвиток".

Змістовий модуль 1

Становлення теорії економічного розвитку

Тема 1. Економічний розвиток як економічна категорія та його соціально-історичні типи

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо поняття "економічний розвиток" як економічної категорії, визначення його в економічних концепціях та дослідженні основних груп факторів, що зумовлюють характер і динаміку економічного розвитку, дослідження принципів економічного розвитку, насамперед, класичних принципів економічного розвитку А. Сміта, Д. Рікардо та Дж. Мілля, і принципів розвитку Г. Манківа, основних положень Вашингтонського та Поствашигтонського консенсусу, а також формування у студентів умінь і навичок у визначенні особливостей соціально-історичних типів економічного розвитку.

Завдання 1.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Г. Мюрдаль розуміє економічний розвиток як процес зростання добробуту населення країни.
2. А. Крюгер не пов'язує економічний розвиток із зростанням реальних доходів населення.
3. Л. Бальцерович пов'язує економічний розвиток із підвищенням якості життя.
4. Б. Габович не вивчає загальні закономірності економічного розвитку, він вивчає циклічний характер економічного розвитку.
5. Р. Нурєєв наголошує на комплексному багатомірному характері економічного розвитку.
6. А. Назаретян є автором історико-філософського підходу до визначення сутності категорії "економічний розвиток" економічного розвитку.
7. Теорія еволюції вказує лише на напрям руху здійснення процесу, результат якого, зазвичай, залежить від значної кількості конкретних факторів.
8. Людський капітал є визначальним фактором сучасного економічного розвитку.

9. Класичні принципи економічного розвитку були сформульовані А. Смітом, Д. Рікардо та Дж. Міллем у XIX ст.

10. Відмежований розвиток – це соціально-історичний тип економічного розвитку, що спирається на динаміку зовнішнього ринку.

11. Прикладом асоціативного експортно-орієнтованого типу розвитку є економіка Великої Британії у другій половині XX ст.

12. Прикладом асоціативно-дисоціювального розвитку є економіка сучасного Китаю.

13. Дисоціювальний державно-капіталістичний розвиток не є типом соціально-історичного типу економічного розвитку.

14. Дисоціювальний державно-соціалістичний розвиток – це тип соціально-історичним типом економічного розвитку, заснований на рікардіанській моделі зовнішньої торгівлі.

15. Запізнілий (відкладений) розвиток – це соціально-історичний тип економічного розвитку, заснований на динаміці внутрішнього ринку.

Методичні рекомендації до виконання завдання 1.1

Для виконання завдання 1.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [7 – 9], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 1.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Базові поняття навчальної дисципліни "Економічний розвиток"

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Економічний розвиток	
2	Еволюція	
3	Прогрес	
4	Модернізація	
5	Економічне зростання	
6	Відмежований розвиток	
7	Асоціативний експортно-орієнтований розвиток	
8	Асоціативно-дисоціювальний розвиток	
9	Дисоціювальний державно-капіталістичний розвиток	
10	Запізнілий (відкладений) розвиток	
11	Дисоціювальний державно-соціалістичний розвиток	

Методичні рекомендації до виконання завдання 1.2

Для виконання завдання 1.2 та заповнення табл. 1.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 1.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

1.3.1. Економічний розвиток пов'язували зі зростанням добробуту, доходів на душу населення та поліпшенням якості життя:

- а) Г. Арндт;
- б) Г. Кларк;
- в) Г. Мюрдаль;
- г) А. Крюгер;
- д) А. Назаретян;
- е) Р. Нурєєв;
- є) П. Сорокін;
- ж) А. Тойнбі.

1.3.2. Найбільш загальні закономірності економічного розвитку вивчали такі вчені:

- а) Д. Лук'яненко;
- б) Л. Безчасний;
- в) Г. Мюрдаль;
- г) А. Крюгер;
- д) А. Назаретян;
- е) Б. Габович;
- є) Р. Нурєєв;
- ж) Х. Томас.

1.3.3. Економічний розвиток розглядали як комплексний, багатовимірний процес такі вчені:

- а) Б. Шаванс;
- б) С. Енке;
- в) Г. Кларк;
- г) А. Крюгер;
- д) А. Назаретян;
- е) Р. Нурєєв;

- є) А. Тойнбі;
- ж) В. Бранський.

1.3.4. Розроблення історико-філософського аспекту вивчення сутності проблеми економічного розвитку належить таким ученим:

- а) А. Назаретян;
- б) Г. Кларк;
- в) Г. Мюрдаль;
- г) А. Крюгер;
- д) А. Тойнбі;
- е) Р. Нурєєв;
- є) В. Бранський.

1.3.5. Основи сучасного розуміння поняття "еволюція" заклав:

- а) К. Маркс;
- б) А. Тойнбі;
- в) Г. Спенсер;
- г) Г. Мюрдаль;
- д) А. Крюгер;
- е) Г. Кларк.

1.3.6. Сутність і зміст категорії "прогрес" визначали:

- а) Ч. Дарвін;
- б) К. Маркс;
- в) А. Крюгер;
- г) Б. Габович;
- д) Дж. Мілль;
- е) В. Єременко.

1.3.7. Модернізацію як перехід від традиційного до сучасного суспільства досліджували:

- а) Р. Нурєєв;
- б) М. Вебер;
- в) А. Тойнбі;
- г) Х. Томас;
- д) Г. Спенсер.

1.3.8. Категорії "економічне зростання" та "економічний розвиток" вважають синонімами:

- а) Б. Габович;

- б) Й. Шумпетер;
- в) М. Вебер;
- г) А. Тойнбі;
- д) Дж. Мілль.

1.3.9. Класичні принципи економічного розвитку сформулювали:

- а) К. Маркс;
- б) А. Сміт;
- в) Д. Рікардо;
- г) Дж. Мілль;
- д) правильна відповідь відсутня.

1.3.10. Який із наведених далі типів соціально-історичного типу розвитку історично з'явився першим:

- а) асоціативний експортно-орієнтований розвиток;
- б) відмежований розвиток, що спирається на динаміку внутрішнього ринку;
- в) дисоціювальний державно-капіталістичний розвиток;
- г) асоціативно-дисоціювальний (роз'єднувальний) розвиток;
- д) запізнільний (відкладений) розвиток;
- е) дисоціювальний державно-соціалістичний розвиток;
- є) правильна відповідь відсутня.

Завдання 1.4. Дайте коротку відповідь.

1. Хто є прихильником тлумачення зв'язку економічного розвитку зі зростанням добробуту?
2. Які економісти акцентують увагу на найбільш загальних закономірностях економічного розвитку?
3. Хто з дослідників наголошує на комплексному багатовимірному характері економічного процесу?
4. Які автори розробили історико-філософський аспект проблеми економічного розвитку?
5. Із чим пов'язано найбільш загальне (філософське) поняття розвитку?
6. Кому з науковців належить сучасне розуміння поняття "еволюція"?
7. Хто з авторів і коли започаткував в економічній науці термін "прогрес"?
8. Хто з економістів визначає модернізацію як трансформацію від співтовариства до суспільства?

9. Який автор розглядає модернізацію як перехід від механічного до органічного стану суспільства?

10. Які відмінності між економічним розвитком та економічним зростанням визначав Й. Шумпетер?

11. Хто з науковців ототожнював економічний розвиток і економічне зростання?

12. Які групи факторів зумовлюють характер і динаміку перебігу економічного розвитку?

13. Що є визначальним фактором сучасного економічного розвитку?

14. Які особливості характерні етапу ринкових перетворень перехідних економік, що має умовну назву Поствашингтонського консенсусу?

15. Які найбільш важливі характерні риси має економіка розвитку?

Завдання 1.5. Установіть відповідність.

1.5.1. Установіть відповідність представників, які пов'язували економічний розвиток із зростанням добробуту:

1) Г. Мюрдаль;	а) представник комплексного розвитку;
2) Б. Габович;	б) представник циклічного розвитку;
3) Р. Нурєєв;	в) представник поглядів зростання добробуту.

1.5.2. Установіть відповідність підходів до визначення сутності економічного розвитку та вчених, що до них належать:

1) А. Назаретян;	а) представник поглядів зростання добробуту;
2) Г. Мюрдаль;	б) представник історико-філософського аспекту;
3) Б. Габович;	в) представник циклічного розвитку.

1.5.3. Установіть відповідність поглядів науковців на вивчення сутності категорій "еволюція", "прогрес" і "модернізація":

1) Г. Спенсер;	а) модернізація;
2) Е. Дюркгейм;	б) еволюція;
3) Дж. Мілль;	в) прогрес.

1.5.4. Установіть відповідність поглядів науковців на вивчення співвідношення категорій "економічний розвиток", "економічне зростання" та "модернізація":

1) Б. Габович;	а) вивчав категорію "модернізація";
2) Й. Шумпетер;	б) визначав категорії "економічний розвиток" та "економічне зростання" як синоніми;
3) М. Вебер;	в) вивчав відмінності між категоріями "економічний розвиток" та "економічне зростання".

1.5.5. Установіть відповідність соціально-історичних типів економічного розвитку та країн, що до них належать:

1) Бельгія;	а) відмежований розвиток;
2) Гонконг;	б) дисоціювальний державно-капіталістичний розвиток;
3) Японія;	в) запізнений (відкладений) розвиток.

1.5.6. Установіть відповідність соціально-історичних типів економічного розвитку та країн, що до них належать:

1) о. Тайвань;	а) асоціативний експортно-орієнтований розвиток;
2) Нідерланди;	б) дисоціювальний державно-капіталістичний розвиток;
3) Японія;	в) запізнений (відкладений) розвиток.

Завдання 1.6. Заповніть таблиці.

1.6.1. Проаналізуйте зміст поняття "економічний розвиток", урахувуючи наведені критерії, і заповніть табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення особливостей категорії "економічний розвиток" у різних концепціях

Критерії	Категорія "економічний розвиток"
Основні концепції	
Представники кожної концепції	
Спільні риси поглядів	
Сучасне розуміння категорії	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

1.6.2. Порівняйте категорії "розвиток" та "модернізація", враховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика категорій "розвиток" і "модернізація"

Критерії	Категорія "розвиток"	Категорія "модернізація"
Представники		
Сутність категорії		
Основа категорії		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

1.6.3. Порівняйте категорії "зростання" та "еволюція", враховуючи наступні критерії, і заповніть табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика "зростання" та "еволюція"

Критерії	Категорія "зростання"	Категорія "модернізація"
Представники		
Сутність категорії		
Основа категорії		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

1.6.4. Порівняйте Вашингтонський і Поствашингтонський консенсуси, враховуючи наведені критерії, та заповніть табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Порівняльна характеристика Вашингтонського та Поствашингтонського консенсусу

Критерії	Вашингтонський консенсус	Поствашингтонський консенсус
Автор консенсусу		
У якому році та для яких країн був розроблений		
Основні положення		
Соціально-економічні наслідки впровадження		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 1.6.1 – 1.6.4

Для виконання завдань 1.6.1 – 1.6.4 та заповнення табл. 1.2 – 1.5 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Актуальні проблеми економіки", "Глобальні та національні проблеми економіки", "Еконо-

міка розвитку", "Економічний часопис – XXI, "Світова економіка та міжнародні економічні відносини". Окрім того, особливу увагу студентам слід приділити аналізу статистичних даних, що містяться на офіційному сайті Світового банку [18].

Завдання 1.7. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Економічний розвиток як економічна категорія.
2. Визначення категорії "розвиток" в економічних концепціях.
3. Історико-філософський аспект проблеми економічного розвитку.
4. Співвідношення категорії "розвиток" із категоріями "прогрес", "еволюція", "модернізація" та "зростання".
5. Економічні параметри відсталості в соціально-економічному розвитку країн "третього" та "четвертого світу".
6. Трагедія економічного зростання в Африці: політика та етнічний розподіл.
7. Інтелектуалізація сучасного економічного розвитку.
8. Нова інституціональна економіка та теорія розвитку аграрного сектору в країнах, що розвиваються.
9. Єдність, цілісність і контрастність сучасного світу.

Методичні рекомендації до виконання завдання 1.7

Есе передбачає висловлення автором своєї думки, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування та дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення навчального матеріалу. Саме тому під час написання есе з навчальної дисципліни "Економічний розвиток" має бути використано роботи не менш ніж трьох-чотирьох авторів. До того ж студент має навести аргументи як "за", так і "проти". Внутрішня структура есе може бути довільною, хоча рекомендовано таку структуру: виклад сутності поставленої проблеми;) самостійно здійснений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію; висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми.

Есе подають викладачу або в роздрукованому вигляді на папері формату А4, або в електронному вигляді (за допомогою системи Moodle). Технічні вимоги до оформлення есе: шрифт – Times New Roman; розмір шрифту – 14 кегль; інтервал між рядками – 1,5; абзац – 1,25 см; поля: праве, верхнє, нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм. Есе може бути виконано

як українською, так і російською мовами. Обсяг есе не має перевищувати чотири сторінки.

Завдання 1.8. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Соціально-історичні типи економічного розвитку". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Завдання 1.9. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Визначення категорії "розвиток" у різних економічних концепціях.
2. Порівняльний аналіз категорії "розвиток" із категоріями "прогрес", "еволюція", "модернізація" та "зростанням".
3. Класичні принципи економічного розвитку А. Сміта, Д. Рікардо та Дж. Мілля.
4. Принципи економічного розвитку Г. Манківа.
5. Порівняльна характеристика Вашингтонського та Поствашигтонського консенсусу.

Завдання 1.10. Круглий стіл на тему "Соціально-історичні етапи економічного розвитку".

Методичні рекомендації до виконання завдання 1.10

Етап 1. Знайомство з учасниками. Вступне слово. Оголошення теми круглого столу "Соціально-історичні етапи економічного розвитку".

Етап 2. Виступ із доповідями:

1. Відмежований розвиток, що спирається на динаміку внутрішнього ринку.
2. Асоціативно-дисоціювальний (роз'єднувальний) розвиток.
3. Запізнілий (відкладений) розвиток.

Етап 3. Запитання до доповідачів. Висловлення учасників власної думки щодо теми круглого столу.

Етап 4. Обговорення учасниками дискусійних питань за темою:

1. Чому І соціально-історичний тип економічного розвитку часто називають "текстильним шляхом"?
2. У яких країнах і коли найбільш повно виявлено І тип економічного розвитку?
3. Чи розпочинається соціально-історичний тип економічного розвитку з піднесення експортного сектору?

4. До яких країн найбільшою мірою належить запізнений (відкладений) розвиток?

Етап 5. Висновки. Підбиття підсумків та оголошення результатів.

Тема 2. Еволюція основних моделей економічного розвитку

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо кейнсіанських і неокласичних моделей економічного зростання, виявлення відмінностей між кейнсіанськими, неокласичними й інституціональними теоріями економічного розвитку, а також умінь та навичок у визначенні зовнішніх факторів генезису ринкової економіки (на прикладі теорії лівих радикалів – А. Еммануеля, С. Аміна, І. Валлерстайна).

Завдання 2.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. О. Домар, Г. Зінгер, Н. Картер, Г. Лейбенстайн і Р. Нурксе – це представники неокласичних теорій економічного зростання.

2. Кейнсіанські теорії економічного зростання пов'язують виникнення "хибних кіл злиденності" з низьким рівнем споживання та низьким рівнем заощаджень.

3. Автором однієї з теорій "хибного кола злиденності", згідно з якою підвищення рівня та якості життя населення нівелюється постійним зростанням кількості населення, є Р. Пребіш.

4. Згідно з моделлю Р. Харрода перевищення гарантованого темпу економічного зростання над природним призводить до стану депресії через надмірне використання трудових ресурсів.

5. Розвиток, на думку Г. Мюрдаля, – це процес підвищення ступеня задоволення основних потреб усіх членів суспільства.

6. На думку Е. де Сото, головною причиною відсталості країн "третього світу" є нестача іноземного капіталу.

7. І. Валлерстайн у світ-системному аналізі виокремив такі підсистеми: ядро, напівпериферію та периферію.

8. А. Еммануель імпульсом для економічного розвитку "третіх країн" уважав заробітну плату найманих працівників на рівні прожиткового мінімуму.

9. Поняття "напівпериферійний спосіб виробництва" в науковий обіг увів Т. Шульц.

10. Засновником теорії "великого поштовху" є Б. Кналл.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.1

Для виконання завдання 2.1 студентам слід звернутися до наукової літератури [5; 10; 11], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 2.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Базові поняття теорії економічного розвитку

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Світ-системний аналіз	
2	Дуалістична економіка	
3	Ендогенне зростання	
4	Екзогенне зростання	
5	Нульове зростання	
6	Хибне коло нестачі капіталу	
7	Хибне коло злиденності	
8	Азійська драма	
9	Периферійна економіка	
10	Конституційна економіка	
11	Нелегальна економіка	
12	Третій світ	

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.2

Для виконання завдання 2.2 і заповнення табл. 2.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 2.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

2.3.1. У центрі моделі В. Льюїса перебуває:

а) менеджер;

б) підприємець;

- в) найманий працівник;
- г) державний службовець.

2.3.2. У дискусії про зовнішні фактори генезису ринкової економіки активну роль відіграли:

- а) кейнсіанці;
- б) інституціоналісти;
- в) неоінституціоналісти;
- г) ліві радикали.

2.3.3. Хто з учених висунув ідею про те, що дуалізм світової економіки є наслідком дуалізму споживчих і культурних традицій, інтеграції еліти в більш розвинуту підсистему та її підпорядкування моделям споживання центру:

- а) А. Еммануель;
- б) Р. Пребіш;
- в) С. Фуртаду;
- г) А. Франк?

2.3.4. А. Еммануель у світовій економіці виділяє такі форми нееквівалентного обміну:

- а) справжню та поверхневу;
- б) побічну та глибинну;
- в) справжню та побічну;
- г) усі відповіді правильні.

2.3.5. Одним із перших модель кількісного впливу рівня розвитку людського капіталу на темп економічного зростання країни розробив:

- а) Дж. Кейнс;
- б) Р. Нурксе;
- в) І. Валлерстайн;
- г) Р. Солоу.

2.3.6. Модель Р. Солоу належить до групи моделей зростання:

- а) неокейнсіанських;
- б) неокласичних;
- в) інституціональних;
- г) неоінституціональних.

2.3.7. У моделі Р. Солоу всі ресурси є:

- а) субститутами;
- б) комплементами;
- в) частковими субститутами;
- г) залежать від обсягу інвестицій.

2.3.8. У моделі Р. Солоу враховано такий(і) фактор(и):

- а) обсяг інвестицій;
- б) динаміка кількості населення;
- в) темп технічного прогресу;
- г) усі відповіді правильні.

2.3.9. Сутність "залишку Солоу" полягає в тому, що оптимальний розвиток економіки країни можливий за такої норми заощаджень, що:

- а) забезпечує її стійку капіталоозброєність;
- б) сприяє досягненню максимального темпу економічного зростання;
- в) варіанти а та б разом;
- г) правильна відповідь відсутня.

2.3.10. Засновником теорії людського капіталу вважаються:

- а) Р. Лукаса;
- б) П. Ромера;
- в) Р. Солоу;
- г) Т. Шульца.

Завдання 2.4. Дайте коротку відповідь.

1. Хто є автором концепції переходу до "самопідтримувального" економічного зростання?
2. Яку назву має теорія І. Валлерстайна, зорієнтована на аналіз динаміки циклів, тенденцій і довгострокових змін у світовій економіці?
3. Які основні підсистеми світ-системи виділяв І. Валлерстайн?
4. Які форми нееквівалентного обміну виділяв А. Еммануель?
5. Які шляхи подолання проблеми нееквівалентного обміну у світовій економіці пропонував С. Амін?

6. Хто є автором моделі економічного зростання з надлишковою пропозицією праці?

7. Хто є автором роботи "Інший шлях. Невидима революція у країнах "третього світу"?

8. Хто є автором теорії "великого поштовху"?

9. Хто є автором моделі економічного зростання з двома дефіцитами?

10. Хто є автором "золотого правила накопичення капіталу"?

11. Назвіть представників кейнсіанських теорій економічного зростання?

12. Назвіть представників неокласичних теорій економічного зростання.

13. Назвіть представників інституціональних теорій економічного розвитку.

14. Хто є автором роботи "Азійська драма"?

15. Хто є автором роботи "Накопичення у світовому масштабі"?

Завдання 2.5. Установіть відповідність.

2.5.1. Установіть відповідність основних понять теорії економічного розвитку та їхніх авторів:

1) "великий поштовх";	а) Р. Нурксе;
2) "хибне коло нестачі капіталу";	б) П. Розенштейн-Родан;
3) "інший шлях";	в) Е. де Сото.

2.5.2. Установіть відповідність груп теорій економічного зростання та вчених, які до них належать:

1) представник неокласичних теорій;	а) Р. Харрод;
2) представник неокейнсіанських теорій;	б) Е. де Сото;
3) представник інституціональних теорій;	в) Р. Солоу.

2.5.3. Установіть відповідність теорій економічного зростання та їхніх авторів:

1) модель внутрішньої міграції;	а) В. Ростоу;
2) модель із надмірною пропозицією праці;	б) В. Льюїс;
3) модель переходу до самопідтримувального зростання;	в) М. Тодаро.

2.5.4. Установіть відповідність представників теорій економічного зростання та їхніх основних робіт:

1) Ш. Мішалє;	а) "Азійська драма. Дослідження про причини бідності народів";
2) Г. Мюрдаль;	б) "Світовий капіталізм";
3) Р. Солоу;	в) "Технічний прогрес і сукупна виробнича функція".

2.5.5. Установіть відповідність представників теорій економічного зростання та їхніх основних робіт:

1) С. Амін;	а) "Азійська драма. Дослідження про причини бідності народів";
2) Г. Мюрдаль;	б) "Інший шлях. Невидима революція у третьому світі";
3) Е. де Сото;	в) "Накопичення у світовому масштабі".

2.5.6. Установіть відповідність назв підсистем світ-системи, які виділяв І. Валлерстайн, та їхніх характеристик:

1) ядро;	а) економіки країн, де переважає капіталомістке виробництво;
2) напівпериферія;	б) економіки країн, де переважає трудомістке виробництво;
3) периферія;	в) економіки країн, де розвинуте як капіталомістке виробництво, так і трудомістке виробництво.

Завдання 2.6. Заповніть таблицю.

2.6.1. Проаналізуйте особливості теорії дуалістичної економіки В. Льюїса, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 2.2.

Таблиця 6.2

Особливості теорії дуалістичної економіки В. Льюїса

Критерії	В. Льюїс
Передумови виникнення теорії	
Об'єкт аналізу	
Програма модернізації економік країн, що розвиваються	
Досвід практичного застосування	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

2.6.2. Порівняйте кейнсіанські та неокласичні теорії економічного розвитку, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Порівняльна характеристика основних ідей
кейнсіанських і неокласичних теорій економічного розвитку**

Критерії	Кейнсіанські теорії	Неокласичні теорії
Передумови виникнення концепцій		
Представники		
Причини відсталості економік країн, що розвиваються		
Програма модернізації економік країн, що розвиваються		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

2.6.3. Порівняйте інституціональні концепції економічного розвитку Г. Мюрдаля та Е. де Сото, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Порівняльна характеристика інституціональних концепцій
економічного розвитку Г. Мюрдаля та Е. де Сото**

Критерії	Г. Мюрдаль	Е. де Сото
Передумови виникнення концепції		
Об'єкт аналізу		
Програма модернізації економік країн "третього світу"		
Досвід застосування концепції		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 2.6.1 – 2.6.3

Для виконання завдань 2.6.1 – 2.6.3 і заповнення табл. 2.2 – 2.4 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Бізнес Інформ", "Економіст", "Економічна теорія", "Економічні інновації", "Світова економіка та міжнародні економічні відносини". Окрім того, особливу увагу студентам слід приділити вивченню доповідей Римського клубу [17], присвячених дослідженню причин відсталості економік країн, що розвиваються, і програм їхньої модернізації.

Завдання 2.7. Розв'яжіть задачі.

2.7.1. Використовуючи модель Р. Солоу, розрахуйте обсяг ВВП і рівень капіталоозброєності у країні, якщо відомо, що $Y = AK^{1/2}$, $L = 1/2$, $K = 100$, $L = 50$.

2.7.2. Використовуючи модель Р. Солоу, розрахуйте обсяг ВВП, якщо відомо, що $Y = AK^{1/2}$, $L = 1/2$, $K = 100$, $L = 64$, а гранична схильність до споживання – 0,75; темп зростання населення – 0,05; темп технічного прогресу – 0,15.

2.7.3. Визначте вигляд виробничої функції у моделі Р. Солоу, якщо відомо, що $\sigma = 0,025$; темп зростання населення – 0,02; темп технічного прогресу – 0,03; гранична схильність до споживання дорівнює 0,75; а максимальне споживання досягають за умови, що рівень капіталоозброєності у країні становить 2.

2.7.4. Використовуючи модель Р. Лукаса, розрахуйте темп зростання капіталоозброєності у країні, якщо відомо, що ефективність навчання дорівнює 50 %, питома вага витрат праці на створення людського капіталу – 40 %, а екстерналії відсутні.

2.7.5. Використовуючи модель Менк'ю – Ромера – Уейла, розрахуйте k^* , якщо відомо, що $Y(t) = K(t)^{1/4}H(t)^{1/4}[A(t)L(t)]^{1/2}$, темп зростання фізичного капіталу дорівнює 2 %, темп зростання людського капіталу – 2 %, темп зростання населення – 5 %, темп технічного прогресу – 3 %, $\sigma = 0,5$.

2.7.6. Припустіть, що дохід нульового періоду становить 500 млрд євро, максимально можливий темп зростання інвестицій – 20 %, гранична норма заощаджень – 5 %, а темп приросту капітальних інвестицій дорівнює 0,1.

1. Використовуючи модель економічного зростання із двома дефіцитами, розрахуйте обсяг іноземної допомоги на момент завершення першої стадії модернізації та потенційних внутрішніх капітальних інвестицій за цей період.

2. У чому, на вашу думку, полягає діалектика моделі з двома дефіцитами?

3. Які, на вашу думку, можуть бути внесені корективи в модель із двома дефіцитами з метою урахування впливу приросту іноземних інвестицій і експорту на величину внутрішніх заощаджень?

2.7.7. Припустіть, що національний дохід країни в базовому році становить 950 млрд дол., а в поточному році – 995 млрд дол. Акселератор в економіці цієї країни дорівнює 3, а коефіцієнт планування сукупних витрат – 1,1. Використовуючи модель Р. Харрода, розрахуйте: а) поточну норму заощаджень (за умови рівноважного економічного зростання); б) обсяг гарантованого зростання; в) обсяг фактичного зростання; г) темп фактичного та гарантованого економічного зростання.

Методичні рекомендації до виконання завдань 2.7.1 – 2.7.7

Для виконання завдань 2.7.1 – 2.7.5 студентам необхідно використовувати модель Р. Солоу, яка описує вплив трьох факторів на темп економічного зростання країни та яку визначають як мультиплікативну функцію:

$$Y = A \times K^{\alpha} \times L^{1-\alpha}, \quad (2.1)$$

де Y – обсяг національного виробництва;

A – технічний прогрес;

K – обсяг капіталу;

L – витрати праці.

Математична формалізація функції пропозиції праці в моделі економічного зростання Р. Солоу має такий вигляд:

$$N_t^s = N_0 (1 + n)_t = N_0^s e^{nt}, \quad (2.2)$$

де N_t^s – пропозиція робочої сили;

e – підстава натуральних логарифмів;

n – річний темп приросту населення та пропозиції праці, умовно дорівнює $0 < n < 0,03$.

Для виконання завдання 2.7.6 студентам необхідно використати математичну формалізацію моделі із двома дефіцитами В. Льюїса, що у формалізованому вигляді має такий вигляд:

$$F_t = F_0 + (\beta \times k - \alpha') (Y_t - Y_0), \quad (2.3)$$

де F_t – необхідний обсяг фінансової допомоги в період t ;

β – максимально можливий темп приросту інвестицій;

k – темп приросту капітальних інвестицій (або приростний капітальний коефіцієнт);

Y_t, Y_0 – дохід країни у відповідний період часу;

α' – гранична норма заощаджень (або гранична схильність до заощаджень, що розраховують у такий спосіб:

$$\alpha' = \Delta S / \Delta Y, \quad (2.4)$$

де S – обсяг потенційних внутрішніх капітальних інвестицій.

Відповідно до основних положень моделі із двома дефіцитами перша стадія модернізації країн, що розвиваються, завершиться, коли темп приросту інвестицій урівноважиться з темпом приросту ВВП ($Y_t - Y_0$ буде становити 0,1). Залежно від того, який саме дефіцит (внутрішній або зовнішній) переважає, відбувається перехід країни до другої або третьої стадії модернізації. Компенсувати нестачу внутрішніх заощаджень може імпорт товарів і послуг, однак метою цієї стадії модернізації є забезпечення таких умов, за яких цей приплив буде поступово зменшуватися. Це стане можливим за таких умов:

$$\begin{aligned} \alpha' &> kr, \\ S &= I, \text{ а } M \rightarrow 0, \end{aligned} \quad (2.5)$$

де M – обсяг імпорту товарів та послуг.

Завдання 2.8. Дебати на тему "Вплив глобалізації на економічний розвиток країн, що розвиваються".

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.8

Одним з ефективних методів контролю за знаннями студентів є проведення так званих дебатів. Із цією метою, для проведення

практичного заняття на тему "Основні аспекти економічної глобалізації", потрібно сформувати дві команди суперників, які будуть захищати різні погляди: одна команда буде захищати думку про позитивний вплив глобалізації на всі групи країн світу, зокрема й країни, що розвиваються, а друга команда – наводити протилежні аргументи про "нееквівалентний обмін" і постколоніалізм у глобальній економіці. Кожна команда має обрати по три спікери: перший спікер буде наводити теоретичні аргументи; другий спікер буде наводити статистичні дані (докази) у вигляді таблиць, графіків, рисунків, тим самим підкріплюючи позиції команди; третій спікер буде презентувати фінальний результат команди та робити аргументовані висновки. Окрім того, необхідно обрати тайм-кіпера, який буде контролювати час на обговорення кожного виступу, і журі, яке буде заповнювати й оцінювати аргументи спікерів та учасників кожної з команд.

Завдання 2.9. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Проблеми торгівлі між Північчю та Півднем у концепції А. Еммануеля.
2. Світ-системний аналіз І. Валлерстайна: методологія, теорія та практична реалізація.
3. Внесок С. Кузнеця в теорію економічного розвитку.
4. Роль освіти в економічному зростанні розвинутих країн світу.
5. Парадигми економічного розвитку: новітні концепції.

Завдання 2.10. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. "Інший шлях" Е. де Сото: теорія, практика, методологія.
2. Теорія впливу на економічний розвиток особливостей кліматичних зон Дж. Сакса.
3. Проблема "хибного кола злиденності" у країнах сучасної Південно-Східної Азії та Південної Африки.
4. Парадигми економічного розвитку: новітні концепції.
5. Досвід застосування інституціональних програм модернізації країн, що розвиваються (Індії, Китаю, країн Латинської Америки).

Тема 3. Політико-економічний підхід до аналізу економічного розвитку

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо основних форм політичних систем, виявлення відмінностей між авторитарними й демократичними політичними системами, розуміння моделей взаємодії уряду та ринку, а також умінь і навичок у визначенні ролі політично активного електорату у прискоренні економічного розвитку країни.

Завдання 3.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Сучасні демократії презентовано як президентську та парламентську політичні системи.
2. Парламентське управління передбачає зближення виконавчої та законодавчої влади.
3. Президентські вибори завжди відбуваються одночасно з парламентськими.
4. Президентські політичні системи зазвичай є нестабільними, особливо в умовах багатопартійності.
5. Авторитаризм і тоталітаризм є синонімами.
6. В умовах моделі "невидимої руки" передумови для появи корупції відсутні.
7. Передмобілізаційні демократичні системи здебільшого характерні для азійських країн (так званих "азійських тигрів").
8. Прикладом низькоавтономних демократичних систем є сучасна політична система США.
9. Прикладом високоавтономних демократичних систем є сучасна політична система Великої Британії.
10. В умовах "наздоганяльного" типу економічного розвитку сформувалася модель взаємодії уряду та ринку, що в сучасній науці дістала назву "руки, що допомагає".
11. "Формулу бідності" запропонував Х. Лінц.
12. Відомий італійський учений Д. Верні вважав, що свобода є основою економічного розвитку будь-якої країни.

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.1

Для виконання завдання 3.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [1; 3; 4], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 3.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні поняття політико-економічного підходу до аналізу економічного розвитку

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Політична система	
2	Економічна демократія	
3	Децентралізація	
4	Напівпрезидентське управління	
5	Парламентське управління	
6	"Рука, що грабує"	
7	Авторитаризм	
8	Бюрократія	
9	Корупція	
10	Соціальний капітал	

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.2

Для виконання завдання 3.2 та заповнення табл. 3.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 3.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

3.3.1. Основною(ими) формою(ами) політичних систем є:

- а) демократія;
- б) деспотія;
- в) варіанти а та б разом;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.3.2. Авторами розподілу демократичних систем на передмобілізаційні демократичні, низькоавтономні, обмежено автономні та високоавтономні є:

- а) А. Сен і Д. Верні;
- б) К. Маркс і Б. Пауелл;
- в) Г. Алмонд і А. Сен;
- г) Г. Алмонд і Б. Пауелл.

3.3.3. Президентська система характеризується тим, що глава держави:

- а) обраний, незалежно від парламенту, на певний термін;
- б) володіє законодавчою владою;
- в) контролює виконавчу владу;
- г) усі відповіді правильні.

3.3.4. Авторитаризм містить елементи:

- а) демократії та деспотії;
- б) демократії та тоталітаризму;
- в) деспотії та тоталітаризму;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.3.5. Поняття "тоталітаризм" виникло у:

- а) XVIII ст.;
- б) XIX ст.;
- в) XX ст.;
- г) XXI ст.

3.3.6. Термін "парламентське управління" належить:

- а) А. Сену;
- б) К. Марксу;
- в) Х. Лінцу;
- г) Д. Верні.

3.3.7. Існує(ють) такий(і) механізм(и) взаємодії ринку й уряду:

- а) модель "невидимої руки";
- б) модель "руки, що допомагає";
- в) модель "руки, що грабує";
- г) усі відповіді правильні.

3.3.8. Модель "невидимої руки" була розроблена:

- а) А. Смітом;
- б) К. Марксом;
- в) Х. Лінцем;
- г) А. Маршаллом.

3.3.9. А. Сен у 1998 році отримав Нобелівську премію за внесок у:

- а) теорію ренти;
- б) теорію зовнішньої торгівлі;
- в) теорію добробуту;
- г) інституціональну теорію.

3.3.10. Економічний розвиток як свободу розглядав:

- а) Д. Верні;
- б) Ф. Ріггс;
- в) А. Сен;
- г) Дж. Сарторі.

Завдання 3.4. Дайте коротку відповідь.

1. Які існують форми політичних систем?
2. Яка форма політичних систем характеризується тим, що президента обирають незалежно від парламенту, він має законодавчу владу та контролює виконавчу владу?
3. Які вчені авторитарні політичні системи розподілили на радикально-тоталітарні, консервативні-тоталітарні, передмобілізаційні тоталітарні та сучасні авторитарні?
4. Хто з економістів вважає, що основою економічного розвитку країни є свобода?
5. Яку назву має модель взаємодії уряду та ринку, коли чинний уряд створює сприятливі умови для розвитку бізнесу, контракти захищають судами, відсутня корупція?
6. Яку назву має модель взаємодії уряду та ринку, коли чинний уряд створює сприятливі умови для розвитку бізнесу, контракти захищають судами, однак виникають передумови для появи корупції?
7. Яка країна є класичним прикладом низькоавтономних демократичних систем?

8. Для якої групи країн характерні передмобілізаційні демократичні системи?

9. Для якої групи країн характерні високоавтономні демократичні системи?

10. Хто з учених увів у науковий обіг поняття "президентське управління"?

11. Хто з учених увів у науковий обіг поняття "напівпрезидентське управління"?

12. Яку назву має основна робота А. Сена?

13. Хто є автором робіт "Колективний вибір і суспільний добробут" та "Бідність і голод"?

3.5. Установіть відповідність.

3.5.1. Установіть відповідність основних понять політико-економічного підходу до аналізу економічного розвитку та їхніх авторів:

1) "парламентське управління";	а) Д. Верні;
2) "напівпрезидентське управління";	б) Х. Лінц;
3) "президентське управління";	в) Дж. Сарторі.

3.5.2. Установіть відповідність типів демократичних систем (за класифікацією Г. Алмонда та Б. Пауелла) і країн, що до них належать:

1) високоавтономні демократії;	а) Китай;
2) обмежено автономні демократії;	б) Німеччина;
3) низькоавтономні демократії;	в) Франція (періоду Четвертої республіки).

3.5.3. Установіть відповідність типів демократичних систем (за класифікацією Г. Алмонда та Б. Пауелла) і країн, що до них належать:

1) високоавтономні демократії;	а) США;
2) низькоавтономні демократії;	б) Нігерія (до 1966 р.);
3) передмобілізаційні демократії;	в) Мексика.

3.5.4. Установіть відповідність моделей взаємодії уряду й ринку та країн, що до них належать:

1) "невидимої руки";	а) Велика Британія;
2) "руки, що допомагає";	б) Сенегал;
3) "руки, що грабує";	в) США.

3.5.5. Установіть відповідність типів політичних систем і країн, що до них належать:

1) президентська система;	а) Австрія;
2) парламентська система;	б) Бразилія;
3) парламентсько-президентська система;	в) Україна.

Завдання 3.6. Заповніть таблицю.

3.6.1. Проаналізуйте особливості теорії розвитку А. Сена, урахувавши наведені критерії, і заповніть табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Внесок А. Сена у становлення політичної економії розвитку

Критерії	А. Сен
Основні положення теорії економічного розвитку	
Основні положення теорії суспільного вибору	
Система оцінювання рівня добробуту та бідності	
Історико-економічний підхід до аналізу суспільних проблем	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

3.6.2. Порівняйте основні моделі взаємодії уряду та ринку, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Порівняльна характеристика моделей взаємодії уряду та ринку

Критерії	Модель "невидима рука"	Модель "рука, що грабує"
Інституціональні передумови виникнення моделі		
Країни, для яких характерна така модель		
Роль уряду		
Роль ринку		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 3.6.1 – 3.6.2

Для виконання завдань 3.6.1 – 3.6.2 і заповнення табл. 3.2 – 3.3 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Бізнес Інформ", "Економіка розвитку", "Економічний форум", "Економічні інновації", "Світова економіка та міжнародні економічні відносини". Окрім того, окрему увагу студентам слід приділити вивченню доповідей засідань Організації Об'єднаних Націй [16], присвячених дослідженню проблем демократизації економіки та суспільства у країнах Південної Африки та Латинської Америки.

Завдання 3.7. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Коаліційний проект В. Льюїса". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Завдання 3.8. Дискусія "Вертушка" на тему "Програми боротьби з корупцією в сучасних умовах (на прикладі різних груп країн – економічно розвинених, "нових індустріальних" країнах, постсоціалістичних, а також країн, що розвиваються").

Метою цієї форми контролю за знаннями студентів є залучення всіх студентів групи до обговорення питань теми заняття, до того ж дискусія має відбуватися в такий спосіб, щоб кожний її учасник вів активну полеміку з різними партнерами. З цією метою студентів мають розподілити на дві групи: перша група буде захищати класичні ідеї боротьби з корупцією, що широко використовують в економічно розвинених країнах світу (США, Великій Британії, Канаді, Німеччині та ін.), а друга – буде відстоювати новітній досвід боротьби з корупцією в "нових індустріальних" країнах (Сінгапурі, Гонконзі, Таїланді та ін.), постсоціалістичних країнах (Грузії, Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Чехії та ін.), а також країнах, що швидко розвиваються (Чилі та ін.). Стільці для учасників дискусії мають бути розставлені у два кола, причому внутрішнє коло мають заповнювати учасники, які сідають спинами до центру кола, а в зовнішньому колі учасники мають сідати обличчям до центру кола. Інакше кажучи, кожний учасник сідає навпроти іншого, водночас учасники внутрішнього кола дискусії не можуть змінюватися, а учасники зовнішнього кола мають за вимогою викладача пересідати на інший стілець,

починати дискутувати з іншим учасником, наводити нові докази та вислуховувати нові контраргументи. У такий спосіб наприкінці заняття кожний учасник сформує власну систему методів боротьби з корупцією в сучасних умовах, а також набуває навичок у веденні дискусії з різними партнерами.

Завдання 3.9. Розв'яжіть задачі.

3.9.1. Розрахуйте питому вагу населення, яке живе за межею бідності у країні А, якщо відомо, що населення цієї країни дорівнює 55 млн осіб, а кількість населення, яке проживає за межею бідності, – 13 млн осіб.

3.9.2. Розрахуйте ступінь бідності у країні Дельта, якщо відомо, що населення цієї країни розподілено на п'ять груп із різною кількістю населення: 2,5 млн осіб, 5 млн осіб, 7,5 млн осіб, 10 млн осіб, 10,5 млн осіб, 15 млн осіб. За цих умов міжнародний стандарт бідності становить 60 дол. на місяць, а середній дохід на душу населення у країні Дельта – 40 дол. на місяць.

Завдання 3.10. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Демократія та громадянське суспільство: механізм взаємодії.
2. Проблеми та труднощі демократичних транзитів у постсоціалістичних країнах.
3. Проблеми та труднощі демократичних транзитів у країнах Латинської Америки.
4. Проблеми взаємозв'язку проблеми активності електорату на парламентських та президентських виборах з економічним розвитком країни.
5. Переваги децентралізації в розподілі політичної влади.

Завдання 3.11. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Роль політично активного електорату в економічному розвитку європейських країн.
2. Особливості взаємодії уряду та ринку у країнах, що розвиваються.
3. Латиноамериканська модель переходу до економічної демократії.
4. Східноєвропейська модель переходу до економічної демократії.
5. Програми боротьби з корупцією в сучасних умовах.

Тема 4. Теоретичні основи сталого економічного розвитку в умовах глобалізації

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сутності сталого економічного розвитку, його складників та індикаторів, вивчення економічної глобалізації як процесу розвитку світогосподарських зв'язків, що сприяє загостренню глобальних проблем людства, а також умінь і навичок у визначенні особливостей процесів регіоналізації глобальної економіки.

4.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Поняття "сталий розвиток" виникло у 80-х рр. XX ст. і було покликане пов'язати в одне ціле розвиток та екологію.
2. Поняття "сталий розвиток" та "нульове зростання" є синонімами.
3. Сталий економічний розвиток має політично-правовий, економічний, екологічний, соціальний та міжнародний аспекти.
4. Сталий розвиток характеризують понад 130 індикаторів.
5. Базовий набір індикаторів сталого економічного розвитку розподіляють на чотири основні групи.
6. Найбільшу кількість індикаторів сталого розвитку зосереджено в економічному розділі, вона налічує 55 індикаторів, які, своєю чергою, розподілено на п'ять підрозділів.
7. Наявність зовнішніх ресурсів не є важливою умовою забезпечення сталого розвитку країни.
8. Внутрішня й міжнародна конкуренція стимулює інновації, поширення технологій та ефективне використання ресурсів.
9. Глобалізація по-різному впливає на національні економіки та на розвиток сучасного світового господарства.
10. Однією з форм глобалізації є формування та функціонування транснаціональних корпорацій (ТНК).

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.1

Для виконання завдання 4.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [9; 10], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 4.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

**Основні поняття сталого економічного розвитку
в умовах глобалізації**

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Сталий розвиток	
2	Економічна інтеграція	
3	"Зелений" ВВП	
4	Глобалізація	
5	Інтернаціоналізація	
6	Глокалізація	
7	Транснаціональна корпорація	
8	Глобальна конкурентоспроможність	
9	НАФТА	
10	Європейський Союз	

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.2

Для виконання завдання 4.2 та заповнення табл. 4.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення з цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 4.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

1. До базового набору індикаторів сталого розвитку належать такі основні групи:

- а) політично-правові;
- б) соціальні;
- в) економічні;
- г) екологічні;
- д) інституціональні;
- е) суспільні.

2. Економічні індикатори об'єднані в такі групи, як:

- а) боротьба з бідністю;
- б) економічний розвиток;

- в) сприяння освіти;
- г) зміна характеру споживання;
- д) фінансові ресурси та механізми.

3. Які індикатори не належать до екологічного розділу:

- а) водяні ресурси;
- б) земельні ресурси;
- в) демографічна динаміка;
- г) атмосфера;
- д) економічний розвиток?

4. Автором терміна "глобалізація" є:

- а) Т. Левітт;
- б) Н. Калдор;
- в) М. Фрідман;
- г) Д. Оме;
- д) І. Фішер;
- е) Дж. Стігліц.

5. Наслідком глобалізації не є:

- а) розвиток системи засобів масової інформації;
- б) формування світового фінансового ринку;
- в) поширення діяльності ТНК;
- г) розвиток національної культури;
- д) науково-технічна революція.

6. Формами розвитку глобалізації є:

- а) міжнародна торгівля;
- б) міжнародні інвестиції;
- в) переміщення робочої сили;
- г) валютне регулювання;
- д) використання глобальних джерел.

7. Основними міжнародними пропорціями світового господарства є співвідношення між:

- а) фундаментальними дослідженнями;
- б) попитом і пропозицією на світовому ринку;
- в) різними валютами;

- г) матеріально-речовою та вартісною частинами світового товарообігу;
- д) правильна відповідь відсутня.

8. Глобальна економіка містить такі основні елементи, як:

- а) система міжнародного виробництва;
- б) світовий ринок і міжнародна торгівля;
- в) глобальна конкурентоспроможність;
- г) міжнародна регіоналізація;
- д) міграція робочої сили.

9. Економічну єдність світу формують такі основні фактори:

- а) інтернаціоналізація виробництва й обігу;
- б) міжнародна господарська інтеграція;
- в) науково-технічна революція;
- г) вільні економічні зони;
- д) правильна відповідь відсутня.

10. Формою(ами) прояву світової економічної рівноваги є:

- а) глобальна;
- б) одинична;
- в) загальна;
- г) часткова;
- д) гранична;
- е) конкурентна.

Завдання 4.4. Дайте коротку відповідь.

1. Коли в економічній науці виникло поняття "сталий" розвиток?
2. У чому полягає сутність сталого економічного розвитку?
3. Якими показниками визначають економічні передумови сталого розвитку?
4. Які індикатори характеризують різні сторони й аспекти сталого розвитку?
5. На які основні групи розподіляють базовий набір індикаторів сталого економічного розвитку?
6. Скільки виділяють основних етапів економічної глобалізації та в чому полягає їхня сутність?
7. Які рівні розвитку має економічна глобалізація як багаторівнева ієрархічна система?

8. Назвіть і стисло охарактеризуйте основні форми розвитку економічної глобалізації.

9. У чому полягає сутність глобальної конкурентоспроможності? Назвіть показники, що її характеризують.

10. Яку назву має процес перетворення світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг, капіталу та робочої сили?

11. Що становить міжнародний регіоналізм глобальної економіки?

12. У яких випадках регіоналізація може діяти всупереч процесу економічної глобалізації?

13. У чому полягає сутність глобальної економічної рівноваги?

14. Назвіть форми розвитку економічної рівноваги та стисло їх охарактеризуйте.

15. Як називають інтеграційне об'єднання вільної торгівлі, до складу якого входять США, Канада та Мексика?

Завдання 4.5. Установіть відповідність.

4.5.1. Установіть відповідність складників індикаторів відповідним аспектам сталого розвитку:

1) політично-правовий аспект;	а) функціонування змішаної економіки;
2) економічний аспект;	б) правова держава;
3) соціальний аспект;	в) боротьба з бідністю.

4.5.2. Установіть відповідність груп індикаторів сталого розвитку їхньої кількості показників, що їх характеризують:

1) соціальні індикатори;	а) 55 показників;
2) економічні індикатори;	б) 41 показник;
3) екологічні індикатори;	в) 23 показники.

4.5.3. Установіть відповідність характерних рис формам економічної рівноваги:

1) глобальна економічна рівновага;	а) ступінь, який передуює кризовим явищам;
2) регіональна економічна рівновага;	б) стан, коли кількість населення та обсяг капіталу залишаються незмінними;
3) гранична рівновага;	в) утворення інтеграційних об'єднань.

4.5.4. Установіть відповідність характерних ознак процесів інтернаціоналізації відповідним етапам її становлення:

1) перший етап розвитку;	а) формування світового господарства;
2) другий етап розвитку;	б) розвиток зовнішньої торгівлі;
3) третій етап розвитку;	в) об'єднання суб'єктів світового господарства у єдине ціле.

4.5.5. Установіть відповідність характерних ознак процесу глобалізації її ієрархічним рівням:

1) глобальний рівень;	а) відкрита економіка;
2) національний рівень;	б) співвідношення обсягів галузі зустрічної торгівлі до світового виробництва галузі;
3) галузевий рівень;	в) зростаюча економічна взаємозалежність.

Завдання 4.6. Заповніть таблиці.

4.6.1. Проаналізуйте особливості основних етапів економічної глобалізації, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Особливості етапів економічної глобалізації

Критерії	Економічна глобалізація
Сутність глобалізації	
Підходи до етапів розвитку економічної глобалізації	
Характерні риси етапів глобалізації щодо першого підходу	
Характерні риси етапів глобалізації щодо другого підходу	
Характерні риси етапів глобалізації щодо третього підходу	
Характерні риси етапів глобалізації щодо четвертого підходу	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

4.6.2. Проаналізуйте особливості сталого розвитку як економічної категорії, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 4.3.

Таблиця 4.3

Особливості сталого розвитку

Критерії	Сталий розвиток
Сутність сталого розвитку	
Принципи сталого розвитку	
Складові сталого розвитку	
Базисні індикатори сталого розвитку	
Етапи моделі сталого розвитку в Україні	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

4.6.3. Проаналізуйте особливості процесу економічної глобалізації в сучасному світі, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 4.4.

Таблиця 4.4

Особливості форм економічної глобалізації

Критерії	Економічна глобалізація
Сутність економічної глобалізації	
Основні форми економічної глобалізації	
Роль міжнародних інвестицій	
Роль міграції робочої сили	
Особливості міжнародного валютного регулювання	
Використання глобальних джерел	
Позитивні та негативні наслідки глобалізації	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 4.6.1 – 4.6.3

Для виконання завдань 4.6.1 – 4.6.3 та заповнення табл. 4.2 – 4.4 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як "Глобальні та на-

ціональні проблеми економіки", "Економіка та держава", "Ефективна економіка", "Економічна теорія". Окрім того, окрему увагу студентам слід приділити вивченню аналітичних оглядів, що містяться на офіційному сайті Інституту проблем глобалізації [15], присвячених дослідженню проблем гіпер- і альтерглобалізму.

Завдання 4.7. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Сталий економічний розвиток, його сутність і принципи.
2. Основні аспекти сталого розвитку.
3. Скандинавська модель сталого економічного розвитку й етапи її здійснення.
4. Основні етапи економічної глобалізації та їхні характерні риси.
5. Форми економічної глобалізації в сучасному світі.
6. Глобалізація та розвиток державних і недержавних міжнародних економічних організацій.
7. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток країн "третього світу".
8. Глобалізація та національне лідерство.
9. Глобальна конкурентоспроможність, її сутність і показники.
10. Регіоналізація міжнародної торгівлі та утворення регіональних економічних організацій.

Завдання 4.8. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Основні аспекти економічної глобалізації". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Завдання 4.9. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Сталий економічний розвиток, його принципи та складники.
2. Індикатори сталого розвитку та їхні види.
3. Економічна глобалізація, її основні етапи та форми розвитку.
4. Типи та форми регіональної економічної інтеграції.
5. Міжнародні економічні організації та світовий економічний розвиток: проблеми й суперечності.

Завдання 4.10. Круглий стіл на тему "Основні аспекти економічної глобалізації".

Етап 1. Знайомство з учасниками. Вступне слово. Оголошення теми круглого столу "Основні аспекти економічної глобалізації".

Етап 2. Виступ із доповідями за такими темами:

1. Глобалізація, її сутність і наслідки.
2. Основні етапи глобалізації.
3. Форми розвитку економічної глобалізації.

Етап 3. Запитання до доповідачів. Висловлювання учасниками власних думок щодо теми круглого столу.

Етап 4. Обговорення учасниками дискусійних питань за темою:

1. У чому полягає сутність економічної глобалізації? Які вона має передумови?
2. Які існують чотири підходи до етапів розвитку економічної глобалізації?
3. У яких формах здійснюється та розвивається глобалізація?
4. У чому полягає різноспрямованість впливу глобалізації на різні групи країн і галузей сучасного виробництва?
5. Які передумови формуються для розвитку глобального ринку людського капіталу?
6. Чи є збільшення фінансового капіталу одним із виявів процесу глобалізації?
7. Які позитивні та негативні наслідки здійснює економічна глобалізація?

Етап 5. Висновки. Підбиття підсумків і оголошення результатів.

Змістовий модуль 2

Становлення національних моделей економічного розвитку

Тема 5. Аналіз впливу основних факторів виробництва на економічний розвиток

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо форм поглиблення дуалізму та зарубіжного досвіду здійснення успішних аграрних реформ, вивчення видів, критеріїв і методів оцінювання бідності, а також умінь та навичок у визначенні особливостей функціонування грошових систем країн, що розвиваються.

Завдання 5.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Урбанізація – це одна з форм поглиблення дуалізму.

2. Визначальною ознакою концепції традиційного дуалізму від нового його розуміння є положення про існування надлишкової праці.

3. Аграрна реформа в Індії у другій половині ХХ ст. передбачала три основних напрями: реформу цін, інституційну реформу та реформу макроекономічного планування.

4. У моделі внутрішньої міграції М. Тодаро загальна кількість робочої сили не є постійною величиною.

5. У моделі внутрішньої міграції М. Тодаро розглядають три сектори: аграрний, промисловий і сфера послуг.

6. У моделі внутрішньої міграції М. Тодаро гранична продуктивність і в аграрному, і у промисловому секторах економіки має спадну тенденцію.

7. У моделі внутрішньої міграції М. Тодаро індивід під час ухвалення рішення про міграцію має схильність до ризику.

8. Модель зміни продуктивності праці в сільському господарстві розробив американський учений П. Тімер.

9. Згідно з моделлю Р. Арнотта та Дж. Стігліца, найбільший вплив на рівень бідності у країні чинять закони, що закріплюють відносини оренди та ліквідують посередників на ринку землі.

10. Т. Беслі та Р. Бургес довели, що не існує взаємозв'язку між законодавством, що регулює відносини власності на землю, та рівнем бідності у країні.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.1

Для виконання завдання 5.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [3; 5; 6], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 5.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Основні поняття становлення постіндустріального суспільства (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)

№ п/п	Поняття	Визначення
1	2	3
1	Маргіналізація	
2	Дуалістична економіка	
3	Дуалізм	

1	2	3
4	Урбанізація	
5	Бідність	
6	Міграція	
7	Коефіцієнт Джинні	
8	Індекс людського розвитку	
9	Гремін-банк	
10	Індекс добробуту А. Сена	
11	Індекс бідності А. Сена	
12	Патерналізм	

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.2

Для виконання завдання 5.2 та заповнення табл. 5.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення з цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 5.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

5.3.1. Урбанізація як процес передбачає:

- а) збільшення обсягів національного виробництва;
- б) підвищення рівня та якості життя населення;
- в) досягнення гендерної рівності у суспільстві;
- г) збільшення питомої ваги міських жителів.

5.3.2. Хто з учених під економічним розвитком розумів підвищення рівня урбанізації країни:

- а) Т. Беслі;
- б) Р. Бургес;
- в) В. Льюїс;
- г) М. Тодаро.

5.3.3. У моделі внутрішньої міграції М. Тодаро розглядав:

- а) один сектор;
- б) два сектори;
- в) три сектори;
- г) чотири сектори.

5.3.4. На думку М. Тодаро, якщо мігрант є нейтральним до ризиків, то рівноважна заробітна плата в аграрному секторі буде:

- а) нижча за рівноважну заробітну плату у промисловому секторі;
- б) вища за рівноважну заробітну плату у промисловому секторі;
- в) дорівнювати рівноважній заробітній платі у промисловому секторі;
- г) правильна відповідь відсутня.

5.3.5. Крива qq' у моделі внутрішньої міграції М. Тодаро показує сукупну заробітну плату за умови, що:

- а) $LM = \text{const}$;
- б) $WA = \text{const}$;
- в) $WA \cdot LA = \text{const}$;
- г) $WM \cdot LM = \text{const}$.

5.3.6. На думку М. Тодаро, існування неформального сектору зсуває криву qq' :

- а) угору;
- б) униз;
- в) праворуч;
- г) ліворуч.

5.3.7. Т. Беслі та Р. Бургес вивчали досвід ринкових перетворень в аграрному секторі на прикладі:

- а) В'єтнаму;
- б) Індії;
- в) Китаю;
- г) Таїланду.

5.3.8. На думку Т. Беслі та Р. Бургеса, рівень бідності – це показник, що характеризує:

- а) питому вагу населення, що живе за межею бідності;
- б) питому вагу населення, прожитковий мінімум якого нижчий за фізіологічний мінімум;
- в) питому вагу населення, прожитковий мінімум якого менший за 1,25 дол. на добу;
- г) різницю між доходами тих, хто живе за межею бідності, та доходами, що визначають межу бідності за міжнародними стандартами.

5.3.9. *Аграрна реформа в Індії в 70 – 80-ті рр. XX ст. передбачала:*

- а) реформу системи оренди землі;
- б) ліквідацію посередників на ринку землі;
- в) обмеження розмірів земельної власності;
- г) усі відповіді правильні.

5.3.10. *Індекс людського розвитку – це показник, що поєднує в собі такі часткові показники:*

- а) обсяг реального ВВП на душу населення, рівень інфляції, рівень циклічного безробіття;
- б) обсяг номінального ВВП на душу населення, рівень інфляції, рівень фрикційного безробіття;
- в) обсяг номінального ВВП на душу населення, рівень інфляції, тривалість життя населення країни;
- г) обсяг реального ВВП на душу населення, індекс охоплення населення освітою, тривалість життя населення країни.

Завдання 5.4. Дайте коротку відповідь.

1. Якими двома основними секторами переважно представлено дуалістичну економіку?
2. Для якої групи країн на сучасному етапі характерна дуалістична економіка?
3. У чому полягає нове розуміння проблеми дуалізму у глобальній економіці?
4. Які види бідності існують у глобальній економіці?
5. Які методи оцінювання бідності вам відомі?
6. У якій країні у 1983 році було створено банк, який надавав мікрокредити винятково бідним?
7. Хто є автором(ами) моделі з відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням?
8. Хто є автором моделі внутрішньої міграції, мета якої полягає у вирішенні проблеми дуалізму в країнах, що розвиваються?
9. Хто є автором індексу людського розвитку (індекс розвитку людського потенціалу)?
10. У якому році експертами ООН було запропоновано індекс розвитку людського потенціалу?
11. Напишіть формулу для розрахунку індексу людського розвитку.
12. Напишіть формулу для розрахунку індексу бідності А. Сена.

5.5. Установіть відповідність.

5.5.1. Установіть відповідність факторів виробництва та вчених, які захищають визначальний вплив цих факторів на рівень економічного розвитку країни:

1) праця;	а) Дж. Стігліц;
2) земля;	б) Р. Тімер;
3) фінансовий капітал;	в) М. Тодаро.

5.5.2. Установіть відповідність теоретичних моделей впливу основних факторів виробництва на рівень економічного розвитку країни та вчених, які є їхніми авторами:

1) модель внутрішньої міграції;	а) Р. Арнотт;
2) модель зміни продуктивності в сільському господарстві;	б) Р. Тімер;
3) модель із відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням;	в) М. Тодаро.

5.5.3. Установіть відповідність теоретичних моделей впливу основних факторів виробництва на рівень економічного розвитку країни та вчених, які є їхніми авторами:

1) модель "мета – ресурс";	а) Р. Бюргес;
2) модель соціальної банківської програми;	б) Дж. Стігліц;
3) модель із відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням;	в) Е. Фостер.

5.5.4. Установіть відповідність видів бідності та причин, що їх зумовлюють:

1) ендемічна бідність;	а) науково-технічний прогрес і, як наслідок, зниження попиту на окремі види професій;
2) локальна бідність;	б) спад національного виробництва;
3) епізодична бідність;	в) затримки із виплати заробітної плати.

Завдання 5.6. Заповніть таблиці.

5.6.1. Проаналізуйте особливості моделі з відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Особливості моделі економіки з відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням

Критерії	Модель з відсутністю неринкового страхування та з неринковим страхуванням
Автор(и)	
Графічна інтерпретація моделі (із поясненнями)	
Переваги та недоліки	
Досвід практичного застосування	
Наукові спроби подальшого розвитку теорії	

Зробіть відповідні висновки.

5.6.2. Проаналізуйте особливості теорії дуалістичної економіки М. Тодаро, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Особливості теорії дуалістичної економіки М. Тодаро

Критерії	М. Тодаро
Основні положення теорії	
Об'єкт аналізу	
Вирішення проблеми дуалізму	
Досвід практичного застосування	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

5.6.3. Порівняйте теорії дуалістичної економіки В. Льюїса та М. Тодаро, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.4.

Таблиця 5.4

**Порівняльна характеристика теорій дуалістичної економіки
В. Льюїса та М. Тодаро**

Критерії	В. Льюїс	М. Тодаро
Основні положення теорії		
Програма модернізації економік країн, що розвиваються		
Об'єкт аналізу		
Графічна інтерпретація теорії (із поясненнями)		
Вирішення проблеми дуалізму		

Зробіть відповідні висновки.

5.6.4. Проаналізуйте особливості модель зміни продуктивності в сільському господарстві Р. Тімера, враховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Особливості модель зміни продуктивності у сільському господарстві Р. Тімера

Критерії	Р. Тімер
Основні положення	
Графічна інтерпретація (із поясненнями)	
Вирішення проблеми економічного розвитку	
Результати практичного застосування у країнах Південної Африки, Південно-Східної Азії та Латинської Америки	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

5.6.5. Проаналізуйте особливості аграрних реформ в Індії у другій половині XX ст., враховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.6.

Таблиця 5.6

Аграрні реформи в Індії

Критерії	Індія
Хронологічні межі реформи	
Законодавча база	
Основні напрями	
Особливості становлення ринкових відносин у сільському господарстві	
Результати впровадження	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

5.6.6. Проаналізуйте роль Індії в сучасному світовому господарстві, ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 5.7.

Таблиця 5.7

Економічний розвиток Індії в кінці XX – на початку XXI ст.

Критерії	Індія
Стратегічна мета	
Досвід ринкових економічних реформ	
Основні макроекономічні показники (2000 – 2016 рр.)	
Зовнішньоекономічні пріоритети	
Сценарій розвитку країни до 2030 року	
Інші (доповніть список)	

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 5.6.1 – 5.6.6

Для виконання завдань 5.6.1 – 5.6.6 та заповнення табл. 5.2 – 5.7 студентам необхідно ознайомитися із публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Актуальні проблеми економіки", "Бізнес Інформ", "Економічна теорія", "Фінансовий простір". Окрім того, окрему увагу студентам слід приділити вивченню аналітичних оглядів, що містяться на офіційному сайті Всесвітньої торговельної організації [12], присвячених дослідженню особливостей галузевої структури розвинутих країн світу та країн, що розвиваються.

Завдання 5.6. Брейн-ринг на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності".

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.6

Брейн-ринг – це метод активізації навчального процесу у вищій школі, який сприяє реалізації виховних і творчих компонентів діяльності студентів у процесі закріплення навчального матеріалу. Для проведення брейн-рингу на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності" студентів групи мають розподілити на дві команди, у кожній із яких по 6 – 8 студентів. Кожна команда має обрати собі назву та капітана. Виграє та команда, яка набере більшу кількість балів. Відповідно, члени команди, яка переможе, набере по 2 бали за практичне заняття, яка є максимальною, згідно з технологічною картою, а члени команди, яка програє, наберуть по 1 балу. Брейн-ринг на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності" передбачає три тури.

Тур 1 "Експрес". У цьому турі беруть участь усі члени команд, а капітани шляхом підняття руки сигналізують про те, що команда готова відповідати. Виграє та команда, яка першою дасть правильну відповідь. Час на обговорення кожного запитання – 30 секунд. Кожну правильну відповідь оцінюють у 1 бал. До того ж усі "викрики з місця" караються штрафними балами для усієї команди, а запитання взагалі знімають із розгляду. У випадку, якщо капітани обох команд підняли руки одночасно, то вони пишуть свої відповіді на аркушах білого паперу та передають викладачеві для перевірки. Викладач зачитує відповідь вголос і вносить кількість набраних балів до турнірної таблиці.

Далі наведено перелік запитань для проведення першого туру брейн-рингу на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності".

1. Дайте визначення бідності як економічної категорії.
2. Що таке "ендемічна бідність"?
3. Що таке "локальна бідність"?
4. Що показує межа бідності?
5. Хто є автором поняття "відносна межа бідності"?
6. У чому полягає принципові відмінності між поняттями "абсолютна межа бідності" та "відносна межа бідності"?
7. У чому полягає принципова відмінність між поняттями "прожитковий мінімум" і "фізіологічний мінімум"?

8. Які існують критерії визначення бідності?
9. У чому полягає сутність стратифікаційного методу оцінювання бідності?
10. У чому полягає сутність антропологічного методу оцінювання бідності?
11. У чому полягає сутність економічного методу оцінювання бідності?
12. Які фактори впливають на рівень бідності у країні?
13. У чому полягає відмінність індексу А. Сена від інших показників, що вимірюють рівень бідності?
14. Що показує крива У. Лоренца? Надайте її графічну інтерпретацію.
15. Які міжнародні організації співпрацюють з урядами країн, що розвиваються, у питаннях подолання локальної бідності?
16. Які сучасні міжнародні програми подолання бідності вам відомі?
17. Яким країнам удалося подолати бідність у кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.?
18. У чому полягає сутність моделі "мета-ресурс", авторами якої є Е. Фостер та М. Розенцвейг?
19. Розкрийте роль фінансової стабілізації у прискоренні темпів економічного розвитку "нових індустріальних країн".

Тур 2 "Розуму палата". У цьому турі студентам необхідно дати розгорнуту відповідь на питання. Відповідає та команда, капітан якої першим підняв руку. Час на обговорення кожного питання – 2 хвилини. Кожну правильну відповідь оцінюють у 3 бали.

Далі наведено перелік питань для проведення другого туру брейн-рингу на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності".

1. Проаналізуйте основні причини економічної маргіналізації світу у ХХІ ст.
2. Чому бідність вважають глобальною проблемою? Чи згодні ви із цією думкою?
3. Яку роль відіграв "Гремін-банк" у подоланні бідності у 80 – 90-ті рр. ХХ ст. у Бангладеші?
4. Чи може бути використаний досвід "Гремін-банку" в боротьбі з подоланням бідності іншими країнами в сучасних умовах? Якщо так, то якими країнами?

5. Чому оцінка суб'єктивної бідності зазвичай перевищує рівень об'єктивної бідності?

6. Чому виникає дуалізм на товарному ринку, ринку праці та фінансовому ринку у країнах, що розвиваються?

7. Яким чином реформи, пов'язані з землею, впливають на рівень бідності у країні? Чи існує взагалі такий взаємозв'язок?

8. Що вам відомо про досвід здійснення аграрних реформ Індії у другій половині ХХ ст. з метою подолання бідності?

9. Чи може бути досвід здійснення аграрних реформ в Індії застосований у сучасних умовах? Якщо так, то якими країнами?

10. Проаналізуйте роль освіти в подоланні бідності в Індії в сучасних умовах.

11. У чому полягає принципова відмінність моделі грошового ринку з відсутністю неринкового страхування від моделі з неринковим страхуванням?

12. Яку роль відіграє система неринкового страхування в подоланні локальної бідності?

13. Чи доцільним є впровадження системи неринкового страхування у країнах Південної Африки з метою подолання бідності? Чому?

14. Чи доцільним є поширення системи неринкового страхування у країнах Латинської Америки з метою подолання бідності? Чому?

Тур 3 "Конкурс капітанів". У цьому турі беруть участь лише капітани команд. Відповідає капітан тієї команди, який першим підняв руку. Час на підготовку – 2 хвилини. Кожну правильну відповідь оцінюють у 5 балів.

Далі наведено перелік питань для проведення третього туру брейн-рингу на тему "Сучасні міжнародні програми подолання глобальної бідності".

1. Які сценарії подолання глобальної бідності до 2050 року вам відомі? Який із них, на вашу думку, є найбільш реалістичним? Відповідь обґрунтуйте.

2. Використовуючи статистичні дані, доведіть взаємозв'язок між темпами урбанізації та рівнем бідності у країнах, що розвиваються.

3. Запропонуйте власний підхід до формування програми міжнародної економічної допомоги країнам, що розвиваються.

Після проведення трьох турів викладач оголошує результати брейн-рингу, занесені до турнірної таблиці, і виставляє бали усім студентам за практичне заняття. Капітани здійснюють самооцінку дій членів

команди й обговорюють складнощі, що виникали під час проведення брейн-рингу.

Завдання 5.7. Проблемні завдання.

5.7.1. За допомогою пакета прикладних програм Statgraph Centurion зробіть кластеризацію країн, що розвиваються, враховуючи такі показники: темп економічного зростання, рівень накопичення капіталу, темп приросту населення, темп науково-технічного прогресу. Період дослідження: з 2000 до 2016 року.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.7

Відібрані показники (темп економічного зростання, рівень накопичення капіталу, темп приросту населення, темп науково-технічного прогресу) мають бути стандартизовані та пронормовані за середнім квадратичним відхиленням, виявлено та видалено викиди, а їхні результати мають бути подані у вигляді таблиці (табл. 5.8).

Таблиця 5.8

Характеристики вибірок

Характеристика	Кластер 1	Кластер 2	Кластер N
Кількість			
Медіана			
Середнє квадратичне відхилення			
Нижній кuartиль			
Верхній кuartиль			
Міжкuartильний розмах			

5.7.2. Засновуючись на статистичних даних з економічної історії Індії (1950 – 2016 рр.), дайте оцінку темпам економічного зростання цієї країни.

5.7.3. Запропонуйте власний проект подолання глобальної бідності у XXI ст.

Завдання 5.8. Кейс на тему "Перспективи економічного розвитку Індії в першій половині XXI ст."

Існує багато сценаріїв-прогнозів економічного розвитку Індії в першій половині XXI ст. Так, Міжнародна рада із проблем сталого розвитку (WBCSD) розробила так званий "сценарій геополітики", згідно з яким світові економічні кризи призведуть до переформатування світової економіч-

ної й екологічної політики та глобального лідерства Китаю та Індії. Водночас міжнародна компанія в галузі аудиторських послуг Pricewaterhouse Coopers (PwC) підготувала свій звіт "Світ у 2055 році", який містить прогнози зростання 32 найбільших економік світу, серед яких і економіка Індії. На думку фахівців цієї компанії, темпи економічного зростання Індії будуть становити приблизно 6,4 % щороку. Тим часом експерти Міжнародного валютного фонду (IMF) та Світового банку (WB) також очікують, що за темпами економічного зростання Індія випередить Китай і досягне означених показників 7,4 % вже 2017 року. Існує і так званий сценарій економічного розвитку Індії, розроблений Національною радою розвідки США (USIC), який свідчить про поступову транснаціоналізацію теократичного суспільства та повернення до системи так званого "неофеодалізму". У цих умовах світ буде становити три основних полюси: Китай – Індія, Європа – Америка, Новий халіфат.

Запитання для обговорення:

1. Який із перелічених сценаріїв-прогнозів економічного розвитку Індії до 2050 року, на вашу думку, є найбільш реалістичним? Чому?
2. Які інші сценарії-прогнози економічного розвитку Індії до 2050 року вам відомі?
3. Чи належить економіка Індії до групи розвинутих країн, постсоціалістичних країн або країн, що розвиваються? До якої групи країн належить економіка сучасної Індії?
4. Які фактори зумовили бурхливий розвиток економіки Індії в кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.?
5. Які фактори все ще гальмують розвиток економіки Індії на сучасному етапі?
6. У якому напрямі, на вашу думку, буде еволюціонувати економіка Індії?
7. Які положення Національної стратегії сталого розвитку Індії спрямовано на досягнення її глобального економічного лідерства у ХХІ ст.?

Завдання 5.9. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1. Проблеми та перспективи урбанізації глобальної економіки.
2. Дуалізм грошових ринків у країнах, що розвиваються.
3. Система неринкового страхування: переваги та недоліки.
4. Глобальна проблема бідності у ХХІ ст.: прогноз і вдосконалення механізмів її подолання.

5. Причини інфляційних процесів у "нових індустріальних країнах" Латинської Америки.

Завдання 5.10. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Розвиток світового господарства на сучасному етапі інформаційно-технологічної революції". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Завдання 5.11. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Нове розуміння дуалізму: модель внутрішньої імміграції М. Тодаро.
2. Бідність як головна глобальна проблема сучасності.
3. Міжнародні ініціативи подолання бідності.
4. Глобалізаційний характер національних фінансових систем.
5. Новітні тенденції світових фінансів.

Тема 6. Основні стратегії економічного розвитку постсоціалістичних країн

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо процесів транзитології постсоціалістичної економіки, етапів демократичних ринкових перетворень та їхніх характерних рис, особливостей інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку, а також формування навичок у самостійному аналізі стратегій економічного розвитку постсоціалістичних країн у XXI ст.

Завдання 6.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Прибічники теорії модернізації наголошували на першочерговій важливості соціально-економічних факторів для демократизації політичного режиму країн.

2. У 60-ті рр. XX ст. транзитологія як науковий напрям стала доповненням до макроструктурного підходу.

3. У статті У. Ростоу "Переходи до демократії" (1970 р.) стверджувалося, що демократія є результатом політичної боротьби еліт.

4. А. Белл, У. Ростоу, А. Тойнбі, Г. О'Донелл, Ф. Шміттер були прихильниками теорії модернізації.

5. Д. Коллієр і С. Левицький нараховують близько 650 підтипів сучасних демократій.

6. У країнах "четвертої хвилі" (постсоціалістичний простір) найбільший успіх мали транзити, що здійснювалися шляхом революції.

7. За своєю природою знання – це інформаційний продукт.

8. Для того, щоб знання було використане, його необхідно перетворити на нововведення.

9. Для ефективного розвитку інноваційного потенціалу країни достатньо розвитку прикладних досліджень, а у фундаментальних дослідженнях потреби не існує.

10. Основним завданням центрів трансферу технологій, наукових парків і наукоградів є підготовка програмних продуктів із потенційним ринковим попитом.

Методичні рекомендації до виконання завдання 6.1.

Для виконання тестового завдання 6.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [2; 11], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 6.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Основні поняття стратегій економічного розвитку постсоціалістичних країн

№ п/п	Поняття	Визначення
1	2	3
1	Транзитологія	
2	Економічна стратегія	
3	Постсоціалістичні країни	
4	Інноваційно-інвестиційна модель	
5	Теорія модернізації	
6	Економіка знань	
7	Інновація	
8	Науковий парк	
9	Центр трансферу технологій	
10	Інтеграційна економіка	

Методичні рекомендації до виконання завдання 6.2

Для виконання завдання 6.2 та заповнення табл. 6.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 6.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

6.3.1. На думку У. Росту, для встановлення дієвого демократичного режиму в державі необхідно:

- а) мобілізувати всі таланти й ресурси та здійснювати модернізацію, відповідно до культури та традицій країни;
- б) забезпечити високі та стійкі темпи економічного зростання й концентрацію на суспільних цілях;
- в) збільшити участь населення у вирішенні проблем країни та здійснювати розумну зовнішню політику;
- г) усі відповіді правильні.

6.3.2. Транзитологія – це :

- а) політико-економічна дисципліна, предметом якої є проблеми трансформації господарських систем великих підприємств;
- б) економічна дисципліна, предметом якої є проблеми трансформації господарських систем країн;
- в) соціально-економічна дисципліна, предметом якої є трансформаційні перетворення у світі;
- г) усі відповіді правильні.

6.3.3. На початку ХХІ ст. сформували такі моделі трансформації:

- а) неокласична, градуалістська, монетарна, структурна;
- б) неокласична, градуалістська, інституціональна, структурна;
- в) градуалістська, інституціональна, неокласична, монетарна;
- г) градуалістська, інституціональна, структурна, монетарна.

6.3.4. Для країн "третьої хвилі" оптимальною формою демократичного транзиту вважали:

- а) революцію;
- б) пакт між елітами;

- в) роз'яснювальну роботу серед населення;
- г) правильна відповідь відсутня.

6.3.5. Хто вперше запропонував класифікувати посткомуністичні переходи як "четверту хвилю" режимних змін:

- а) А. Тойнбі;
- б) К. Маркс;
- в) А. Фергюсон;
- г) М. Макфол?

6.3.6. Прибічники якої моделі трансформації вважали, що реформування постсоціалістичних економічних систем – це довготривалий процес:

- а) структурної моделі;
- б) неокласичної моделі;
- в) градуалістської моделі;
- г) інституціональної моделі?

6.3.7. Ким і коли було запропоновано термін "економіка знань":

- а) Ф. Модільяні у 1965 році;
- б) Ф. Махлупом у 1962 році;
- в) Д. Нормом у 1972 році;
- г) Дж. Тобіном у 1952 році?

6.3.8. Визначте так звані чотири опори економіки знань:

- а) інноваційна система, освіта та навчання, ринкова інфраструктура, інституціональна структура;
- б) державне регулювання, інноваційна система, освіта та навчання, інформаційна інфраструктура;
- в) інституціональна структура, інноваційна система, освіта та навчання, інформаційна інфраструктура;
- г) соціальна структура, інноваційна система, інституціональна структура, інформаційна інфраструктура.

6.3.9. Визначте основні напрями державної політики у сфері формування та розвитку економіки знань:

- а) соціальні умови розвитку знань, національна інноваційна система, людські ресурси, інформаційні та комунікаційні технології;
- б) національна інноваційна система, природні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології, інституціональні умови розвитку знань;

- в) інституціональні умови розвитку знань, національна інноваційна система, людські ресурси, інформаційні та комунікаційні технології;
- г) національна науково-технічна база, людські ресурси, інституціональні умови розвитку знань, інформаційні та комунікаційні технології.

6.3.10. До основних напрямів оцінювання економіки знань не належать:

- а) фінансовий стан;
- б) стан комунікаційної й інформаційної інфраструктур;
- в) інституціональний режим;
- г) національна інноваційна система.

Завдання 6.4. Дайте коротку відповідь.

1. Як називалися режими, що мали одночасно ознаки демократії й автократії та були включені до так званої "сірої зони" у 80-ті рр. XX ст. у постсоціалістичних країнах?
2. Хто з учених-економістів відстоював ідею моделі "шокової терапії", із метою зменшення економічних ризиків від поступових реформ на етапі ринкової трансформації?
3. Яку назву має економіка, що створює, поширює та використовує знання для прискорення власного зростання і підвищення конкурентоспроможності?
4. Хто є автором моделі так званого "гуляшного соціалізму"?
5. Для якої країни характерна модель так званого "гуляшного соціалізму"?
6. Для якої моделі трансформації колишніх постсоціалістичних реформ характерні швидкі темпи системних перетворень, перерозподілу власності?
7. З якою метою в багатьох країнах створюють наукові та технопарки?
8. Для якої моделі трансформації колишніх постсоціалістичних реформ характерний рух у напрямі нерозвинутої ринкової економіки?
9. За яким національним планом відбувався розвиток Румунії в 90-х рр. XX ст.?
10. У якій постсоціалістичній країні Східної Європи відбулася найбільш успішна "мала ваучерна приватизація", є результаті якої понад 70 % ваучерів перебуває у приватних інвестиційних фондах, що контролюють чеські фірми?

Завдання 6.5. Установіть відповідність.

6.5.1. Установіть відповідність між основними моделями трансформації економічних систем постсоціалістичних країн та їхніми прибічниками:

1) неокласична модель;	а) Р. Коуз;
2) градуалістська (поступова) модель;	б) Ф. Модільяні;
3) інституціональна модель;	в) Дж. Ерроу;
4) структурна модель;	г) Дж. Сакс.

6.5.2. Установіть відповідність між стратегіями економічного розвитку соціалістичних країн та їхніми основними рисами:

1) модель державно-корпоративних перетворень;	а) швидке системне реформування, направлене на лібералізацію економіки, формування механізмів і суб'єктів ринку;
2) радикально-ліберальна модель;	б) поступове економічне реформування, направлене на формування ринкової економіки;
3) модель градуалізму;	в) непослідовність, повільність процесів реформ, неекономічний розподіл власності.

6.5.3. Установіть відповідність між стратегіями економічного розвитку соціалістичних країн і країнами, у яких їх застосовували:

1) модель державно-корпоративних перетворень;	а) Польща;
2) радикально-ліберальна модель;	б) Чехія;
3) модель градуалізму;	в) Азербайджан.

6.5.4. Установіть відповідність між планами ринкових економічних перетворень і країнами, у яких вони мали місце:

1) "план Клауса";	а) Чехія;
2) "план Бальцеровича";	б) Угорщина;
3) "план Купи";	в) Польща.

Завдання 6.6. Заповніть таблиці.

6.6.1. *Визначте характерні риси неокласичної та градуалістської (поступової) моделей трансформації економічних систем постсоціалістичних країн. Відповідь надайте у вигляді таблиці (табл. 6.2).*

Таблиця 6.2

Порівняльна характеристика неокласичної та градуалістської моделей трансформації економічних систем постсоціалістичних країн

Характерні риси	Неокласична модель (+/-)	Градуалістська модель (+/-)
1	2	3
Представники – Дж. Сакс, Дж. Стіглер		
Основний шлях трансформації економіки – еволюційний		
Представники Дж. Ерроу, В. Леонтьєв, Дж. Тобін		
Основою трансформації економіки є орієнтація на абсолютну перевагу приватної власності, широку приватизацію		
Модель, що не передбачає широку приватизацію та повну лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, скорочення соціальних витрат		
Модель, що ґрунтується на повній лібералізації цін і зовнішньої торгівлі (без раціонального поєднання з політикою протекціонізму)		
Основою трансформації економіки є орієнтація на абсолютну перевагу приватної власності, широку приватизацію		
Модель, що не передбачає широку приватизацію та повну лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, скорочення соціальних витрат		
Модель, що ґрунтується на повній лібералізації цін і зовнішньої торгівлі (без раціонального поєднання з політикою протекціонізму)		
Опосередковане незначне втручання держави в економіку, насамперед, за допомогою грошової політики (зокрема, політики "дорогих грошей")		

Закінчення табл. 6.2

1	2	3
Представники цієї моделі вважали, навіть низький рівень рентабельності виробництва більш оптимальний, ніж падіння обсягів виробництва		
Основний шлях трансформації економіки – "шокова терапія"		
Модель, що передбачає скорочення соціальних витрат держави, соціальну диференціацію суспільства		
Модель, що віддає перевагу колективним цінностям		
Економічну модель трансформації впроваджували в Чилі, Перу, Україні, Азербайджані, Таджикистані		
Економічна модель трансформації, що успішно реалізують у Китаї		

Зробіть відповідні висновки.

6.6.2. Охарактеризуйте та проаналізуйте процес формування та розвитку "економіки знань" за такими критеріями. Відповідь надайте у вигляді таблиці (табл. 6.4).

Таблиця 6.3

Особливості формування економіки знань

Критерії	Характеристика
Передумови формування	
Основа економіки знань	
Інфраструктура економіки знань	
Особливості економіки знань	
Відмінні риси економіки знань	

Зробіть відповідні висновки.

6.6.3. Визначте характерні риси інституціональної та структурної моделей трансформації економічних систем постсоціалістичних країн. Відповідь надайте у вигляді таблиці:

**Порівняльна характеристика інституціональної
та структурної моделей трансформації економічних систем
постсоціалістичних країн**

Характерні риси	Інституціональна модель (+/-)	Структурна модель (+/-)
Представник Ф. Модільяні		
Економічна політика держави має ґрунтуватися на плановій перебудові промисловості, перерозподілі доходів, реструктуризації економіки та відновленні ділової активності		
Представники цієї моделі вважали, що трансформація економіки має ґрунтуватися на еволюційних трансформаційних процесах не тільки у сфері базисних відносин (зміна права власності), але й у законодавстві, діяльності держави та суспільних організацій, звичаях		
Представники Р. Коуз, Д. Норт		
Монополія є невід'ємною частиною технологічної структури народного господарства, тому антитрестовська політика недоцільна		
Основою інституціональних змін є приватизація		
В умовах трансформації економіки, першочерговим завданням є довготривалий підготовчий період створення ринкових інститутів, а макроекономічна стабілізація має передувати структурним реформам, тобто реформам у сфері прав власності, мотивації праці		

Зробіть відповідні висновки.

6.6.4. Охарактеризуйте та проаналізуйте основні напрями державної політики Білорусі та Польщі у сфері формування та розвитку економіки знань, визначте результати здійснення такої політики. Відповідь надайте у вигляді таблиці (табл. 6.5).

**Порівняльна характеристика державної політики
формування та розвитку економіки знань у Білорусі та Польщі**

Критерії	Білорусь	Польща
Сектор інституціональних умов розвитку знань		
Сектор національної інноваційної системи		
Сектор людських ресурсів		
Сектор інноваційних і комунікаційних технологій		
Результати реалізації державної політики		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 6.6.1 – 6.6.4

Для виконання завдань 6.6.1 – 6.6.4 і заповнення табл. 6.2 – 6.5 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Економіка. Управління. Інновації", "Східна Європа: економіка, бізнес, управління", "Проблеми економіки", "Фінансовий простір". Окрім того, окрему увагу студентам слід приділити вивченню статистичних матеріалів і аналітичних оглядів, що містяться на офіційному сайті Європейського Союзу [14], присвячених дослідженню стратегій економічного розвитку постсоціалістичних країн Східної та Центральної Європи.

Завдання 6.7. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Особливості стратегій економічного розвитку постсоціалістичних країн". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Завдання 6.8. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем.

1. Стратегії економічного розвитку постсоціалістичних країн Східної Європи в кінці XX ст. – на початку XXI ст. (на прикладі Чехії, Угорщини, Польщі та ін.).
2. Стратегія економічного розвитку В'єтнаму в кінці XX ст. – на початку XXI ст.

Завдання 6.9. Круглий стіл на тему "Економіка знань".

Етап 1. Знайомство з учасниками. Вступне слово. Оголошення теми круглого столу "Економіка знань".

Етап 2. Виступ із доповідями:

1. Основні аспекти економіки знань.
2. Необхідність у розвитку економіки знань в Україні.
3. Потенціал України для розвитку економіки знань на сучасному етапі розвитку (оцінювання базових показників).

Етап 3. Запитання до доповідачів. Висловлення учасників власної думки щодо теми круглого столу.

Етап 4. Обговорення учасниками дискусійних питань за темою:

1. Основні проблеми на шляху розвитку економіки знань в Україні.
2. Можливі шляхи подолання проблем розвитку економіки, що ґрунтуються на знаннях у нашій державі на сучасному етапі розвитку.

Етап 5. Висновки. Підбиття підсумків і оголошення результатів.

Тема 7. Новітні тенденції економічного розвитку: досвід Південної Кореї та Китаю

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сучасних тенденцій економічного розвитку у світі та, зокрема, у Південній Кореї та Китаї, а також формування навичок у самостійному аналізі особливостей національних стратегій сталого розвитку цих країн у XXI ст. та їхніх відмінностей від стратегій XX ст.

Завдання 7.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. У середині 50-х рр. XX ст. Південна Корея вже належала до групи індустріально розвинутих країн.
2. Найважливішою особливістю південнокорейської моделі економічного розвитку є ринкове саморегулювання.
3. Одним із напрямів державного регулювання в Південній Кореї було стимулювання розвитку великих об'єднань, злиття банківського та промислового капіталу.
4. Великі фінансово-промислові групи в Південній Кореї сформувалися на базі торговельних фірм і мали у своєму складі компанії різних галузей, будучи величезними концернами.

5. Зростання чеболю багато в чому підтримували завдяки створеному для них пільговому фінансуванню.

6. В основі господарювання Південної Кореї лежить планування економічної діяльності, базою якого є п'ятирічні плани економічного і соціального розвитку.

7. Науково-дослідницькі роботи в Південній Кореї мали, переважно, теоретичний характер і зосереджувалися у НДІ великих університетів і технопарках.

8. В основі "китайського дива" покладено реформи, які містили як елементи планового, централізованого управління, так і елементи ринкового господарювання.

9. Із 1977 року в Китаї розпочато експерименти з пайовими та акціонерними підприємствами.

10. Наприкінці 1993 року майже 94 % усіх селянських господарств працювали у формі сімейного підприємства.

Методичні рекомендації до виконання завдання 7.1

Для виконання завдання 7.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [2; 11], що містить відповідний теоретичний матеріал.

7.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Основні поняття новітніх тенденцій економічного розвитку

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Чеболю	
2	Технополіс	
3	Технопарк	
4	Політика "відкритих дверей"	
5	Пайові підприємства	
6	Селищні підприємства	
7	Народна комуна	
8	Політика "бідних районів"	
9	Політика "національних меншин"	
10	Ринковий соціалізм	

Методичні рекомендації до виконання завдання 7.2

Для виконання завдання 7.2 і заповнення табл. 7.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 7.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

7.3.1. До характерних рис економічних реформ у Південній Кореї не належить:

- а) активна роль держави в економіці країни;
- б) визначна роль зовнішньоекономічних зв'язків;
- в) ринкове саморегулювання;
- г) внесок людського капіталу в підвищення темпів економічного зростання.

7.3.2. Планування в Південній Кореї мало певною мірою:

- а) індикативний характер;
- б) нормативний характер;
- в) змішаний характер;
- г) немає правильної відповіді.

7.3.3. У який період сформувалася значна частина державної власності в Південній Кореї:

- а) 50 – 60-ті рр. XX ст.;
- б) 60 – 70-ті рр. XX ст.;
- в) 70 – 80-ті рр. XX ст.;
- г) 80 – 90-ті рр. XX ст.?

7.3.4. У який період у Південній Кореї важливе місце в межах планів економічного розвитку почали відводити згортанню виробничих потужностей у збиткових галузях:

- а) перша половина 1970-х рр.;
- б) перша половина 1980-х рр.;
- в) перша половина 1990-х рр.;
- г) друга половина 1990-х рр.?

7.3.5. До збиткових галузей, на підприємствах яких відбувалося згорання виробничих потужностей, належать:

а) електронна промисловість, виробництво мінеральних добрив, будівництво;

б) легка промисловість, виробництво мінеральних добрив, суднобудування;

в) електронна промисловість, виробництво мінеральних добрив, суднобудування;

г) важка промисловість, виробництво хімічних добрив, машинобудування.

7.3.6. У яких напрямках НТР відбувалася концентрація фінансових й інтелектуальних ресурсів у Південній Кореї:

а) у машинобудуванні, мікроелектроніці, біотехнологіях, аерокосмічному комплексі;

б) в інформатиці, мікроелектроніці, біотехнологіях, атомноенергетичному комплексі;

в) в інформатиці, мікроелектроніці, біотехнологіях, аерокосмічному комплексі;

г) в інформатиці, радіоелектроніці, екотехнологіях, аерокосмічному комплексі?

7.3.7. До сфери директивного (прямого) управління в Китаї увійшли:

а) великі промислові підприємства й оборонна промисловість;

б) середні та частина дрібних підприємств;

в) великі й середні промислові підприємства;

г) тільки підприємства оборонної промисловості.

7.3.8. Коли було завершено перехід селян від комун до одноосібного господарювання:

а) 1984 року;

б) 1983 року;

в) 1985 року;

г) 1987 року?

7.3.9. У якому році в Китаї були дозволені приватні підприємства з кількістю найманих працівників не більше за вісім осіб:

- а) 1997 року;
- б) 1977 року;
- в) 1987 року;
- г) 1978 року?

7.3.10. У Китаї, починаючи з 1980 року, питома вага державного сектору у виробництві промислової продукції:

- а) поступово збільшується;
- б) поступово знижується;
- в) не змінюється;
- г) збільшується у пропорціях, установлених державою.

Завдання 7.4. Дайте коротку відповідь.

1. Із якою метою держава в Південній Кореї прагнула не допускати банкрутства дрібних підприємств?
2. Назвіть найвідоміші фінансово-промислові групи Південної Кореї.
3. На базі якого капіталу за формою власності створювали і розвивали чеболі?
4. Які інституції здійснювали регулювання економіки на макрота мікрорівні?
5. Який тип економічних систем характерний для сучасного Китаю?
6. Які підприємства в Китаї належали до сфери індикативного планування в 70 – 80-х рр. XX ст.?
7. У який період у Китаї відбувався прискорений демонтаж планової системи та поступовий перехід до ринкової економіки?
8. Яку назву мала економічна політика в Китаї, яка відбулася в 1977 – 1978 рр. і полягала в побудові "соціалізму з китайською специфікою"?
9. У якому році в Китаї відбувся "новий західний стрибок", метою якого було стрімке прискорення темпів економічного зростання за рахунок імпорту зарубіжних технологій?
10. Коли уряд Китаю почав відмовлятися від жорсткого регламентування цінової політики на сільськогосподарську продукцію?
11. Із якої сфери розпочалося реформування економіки Китаю у 80-ті рр. XX ст.?
12. Коли розпочався період зовнішньоекономічної експансії Китаю?

Завдання 7.6. Заповніть таблиці.

7.6.1. Проаналізуйте особливості розвитку Південної Кореї у другій половині XX ст. за критеріями, наведеними далі. Відповідь дайте у вигляді таблиці (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Особливості економічного розвитку Південної Кореї у другій половині XX ст.

Критерії	Характеристика
Роль держави в економіці країни: створення фінансово-промислових груп; державний сектор; планування економіки; фінансово-кредитна сфера	
Роль зовнішньоекономічних зв'язків	
Роль людського капіталу в економічному розвитку країни	

Зробіть відповідні висновки.

7.6.2. Визначте характерні риси зовнішньоекономічної політики Південної Кореї. Відповідь надайте у вигляді таблиці (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

Особливості зовнішньоекономічної політики Південної Кореї

Характерні риси	1960 – 1965 рр. (+/-)	1970 – 1980 рр. (+/-)
Домінування неоколоніальної форми взаємодії		
Експорт капіталу з європейських країн і США до Південної Кореї, що супроводжували постачанням обладнання, сучасної техніки та технологій, продажем патентів, ліцензій, "ноу-хау" та ін.		
Основною формою зовнішньоекономічних зв'язків була зовнішня торгівля		
Іноземні фінансові ресурси спрямовували на створення промислової інфраструктури та розвиток імпортозамінних товарів і послуг		
Структура експорту характеризувалася монокультурністю, переважанням сировинних товарів		

Зробіть відповідні висновки.

7.6.3. Порівняйте стратегії сталого розвитку Південної Кореї та Китаю ХХІ ст., ураховуючи наведені критерії, і заповніть табл. 7.3.

Таблиця 7.3

**Порівняльна характеристика стратегій сталого розвитку
ХХІ ст. Південної Кореї та Китаю**

Критерії	Південна Корея	Китай
Стратегічна мета сталого розвитку		
Національні пріоритети забезпечення сталого розвитку		
Основні напрями реалізації національної стратегії		
Основні засади реформування економіки в контексті сталого розвитку		
Сценарії розвитку економіки на період до 2020 року		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

7.6.4. Проаналізуйте особливості докорінних економічних перетворень у Китаю у другій половині ХХ ст., які відомі як "чотири модернізації". Відповідь дайте у вигляді таблиці (табл. 7.4).

Таблиця 7.4

Особливості економічних реформ у Китаї другої половини ХХ ст.

Критерії	Характеристика
Модернізація сільського господарства	
Модернізація промисловості	
Модернізація сфери науки	
Модернізація оборони	

Зробіть відповідні висновки.

7.6.5. Визначте характерні риси економічних реформ у Китаї 1978 – 2000 рр. Відповідь надайте у вигляді таблиці (табл. 7.5).

**Особливості ринкових економічних реформ
у Китаї 1978 – 2000 рр.**

Характерні риси	1978 – 1984 рр. (+/-)	1984 – 1992 рр. (+/-)	1992 – 2000 рр. (+/-)
1	2	3	4
Прискорений демонтаж планової системи радянського зразка			
Надання рівних прав колективній і державній власності			
Урегулювання диспропорцій			
Стрімкий розпад народних комун і масовий перехід на сімейний підряд			
Визнання індивідуальної трудової діяльності корисним доповненням до соціалістичної суспільної власності			
Дозволені приватні підприємства з восьми найманими працівниками			
Ухвалення закону про банкрутство			
Оптимізація управління підприємствами			
Ухвалення перших актів на залучення прямих іноземних інвестицій			
Прискорення темпів економічного зростання			
Інші (доповніть список)			

Зробіть відповідні висновки.

7.6.6. Порівняйте стратегії економічного розвитку Китаю та Південної Кореї, ураховуючи такі критерії, і заповніть табл. 7.6.

**Порівняльна характеристика стратегій економічного розвитку
Китаю та Південної Кореї**

Стратегічна мета	Китай	Південна Корея
Стратегічні пріоритети		
Роль держави		
Соціальна політика		
Зовнішньоекономічні пріоритети		
Інші (доповніть список)		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 7.6.1 – 7.6.6

Для виконання завдань 7.6.1 – 7.6.6 та заповнення табл. 7.2 – 7.6 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Актуальні проблеми економіки", "Економіка та держава", "Економічний часопис – XXI", "Проблеми економіки", "Наука й економіка". Окрім того, особливу увагу студентам слід приділити вивченню статистичних матеріалів і аналітичних оглядів, що містяться на офіційному сайті Всесвітньої торговельної організації [12], присвячених дослідженню глобального економічного лідерства сучасного Китаю.

7.7. Складіть і розгадайте у групі економічний кросворд на тему "Новітні тенденції економічного розвитку Південної Кореї та Китаю". Кросворд має містити не менше ніж 15 слів.

Тема 8. Проблеми сталого економічного розвитку України

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сучасних концепцій сталого розвитку та проблем інтеграції України у світове господарство, а також умінь і навичок у визначенні перспектив сталого розвитку України.

Завдання 8.1. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1. Україна приєдналася до Декларації тисячоліття ООН та взяла на себе відповідальність досягти Цілей розвитку тисячоліття до 2020 року.

2. В ухваленій Україною Декларації тисячоліття ООН було поставлено три основних цілі: подолання бідності, забезпечення гендерної рівності та зменшення дитячої смертності.

3. Україна стала першою серед пострадянських країн, яка 1991 року адаптувала Декларацію тисячоліття ООН, відповідно до специфіки національної моделі.

4. Сталий розвиток є однією з основних Цілей розвитку тисячоліття.

5. Україна ухвалила Кіотський протокол 1994 року.

6. Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" було ухвалено 12 січня 2015 року.

7. Основною метою Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" є суттєве підвищення рівня життя населення.

8. У Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" передбачено чотири основних напрями розвитку України: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності та вектор гідності.

9. Вектор розвитку – це шлях України до забезпечення сталого розвитку країни здійснення структурних реформ і підвищення рівня життя населення.

10. Україна належить до групи країн із високим індексом людського розвитку (0,8 – 0,9).

Методичні рекомендації до виконання завдання 8.1.

Для виконання завдання 8.1 студентам слід звернутися до науково-методичної літератури [2; 6; 9], що містить відповідний теоретичний матеріал.

Завдання 8.2. Дайте визначення поняттям, наведеним у табл. 8.1:

Таблиця 8.1

Основні поняття сталого розвитку України

№ п/п	Поняття	Визначення
1	Сталий розвиток	
2	Соціальний прогрес	
3	Соціальне партнерство	
4	Екосоціальна ринкова економіка	
5	Соціально-ринкове господарство	
6	Соціальний капітал	
7	Європейська інтеграція економіки України	
8	Кіотський протокол	
9	Міжнародний валютний фонд	
10	Європейський банк реконструкції та розвитку	

Методичні рекомендації до виконання завдання 8.2

Для виконання завдання 8.2 та заповнення табл. 8.1 студентам слід звернутися до методичного забезпечення із цієї навчальної дисципліни (модуль – Глосарій) [20], що містить відповідний перелік категорій до заданої теми.

Завдання 8.3. Виберіть варіант(и) правильної відповіді. Вибір обґрунтуйте.

8.3.1. Україна належить до групи:

- а) країн із ринковою економікою;
- б) країн "третього світу";
- в) постсоціалістичних країн;
- г) відповіді а і в разом.

8.3.2. Україна ухвалила Декларацію тисячоліття ООН:

- а) у 1991 році;
- б) у 1994 році;
- в) у 2000 році;
- г) у 2015 році.

8.3.3. Під впливом світової фінансової кризи 2008 – 2009 рр. в економіці України спостерігали:

- а) збільшення обсягів промислового виробництва;
- б) приплив іноземного капіталу;
- в) зменшення золотовалютних резервів Національного банку України;
- г) зростання банківських депозитів.

8.3.4. Об'єктивною основою інтеграції України у світове господарство є її участь у процесах:

- а) інтернаціоналізації;
- б) глобалізації;
- в) міжнародного розподілу праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

8.3.5. Основою реалізації "Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" є суспільний договір між:

- а) владою і бізнесом;

- б) бізнесом і громадянським суспільством;
- в) відповіді а і б разом;
- г) правильна відповідь відсутня.

Завдання 8.4. Дайте коротку відповідь.

1. У якому році Україна приєдналася до Декларації тисячоліття ООН і взяла на себе відповідальність досягти Цілей розвитку тисячоліття?
2. Коли було ухвалено "Стратегія сталого розвитку "Україна — 2020"?
3. Які чотири вектори передбачає Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020"?
4. Що є основною метою реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020"?
5. Назвіть основні показники, що характеризують сталий розвиток економіки країни.
6. Назвіть основні показники, що характеризують хід та результати реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020".
7. Назвіть основні зовнішньоекономічні пріоритети України.
8. Із якими міжнародними організаціями співпрацює Україна упродовж 1991 – 2016 рр.?
9. На які етапи можна розподілити історію співпраці України з Міжнародним валютним фондом (МВФ)?
10. На які етапи можна розподілити історію співпраці України зі Світовим банком?

Завдання 8.5. Установіть відповідність.

8.5.1. Установіть відповідність напрямів сталого розвитку України та реформ, що прискорять їхні досягнення:

1) вектор розвитку;	а) підвищення рівня та якості життя населення;
2) вектор безпеки;	б) гендерна, релігійна та етнічна рівність населення;
3) вектор відповідальності;	в) захист приватної власності, неупереджене правосуддя.

8.5.2. Установіть відповідність напрямів сталого розвитку України та реформ, що прискорять їхні досягнення:

1) вектор гідності;	а) електронне урядування;
2) вектор відповідальності;	б) інтеграція української енергосистеми із європейською ENTSO-E;
3) вектор безпеки;	в) формування та просування бренд-месенджерів про Україну.

8.5.3. Установіть відповідність законодавчих актів, що були ухвалені Україною з метою збалансування розвитку економіки, природи та суспільства, і років, у які їх було ухвалено:

1) Національна доктрина інноваційного розвитку та модернізації економіки України;	а) 2002 р.;
2) Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020";	б) 2004 р.;
3) Декларація Цілей розвитку тисячоліття;	в) 2015 р.

Завдання 8.6. Заповніть таблицю.

8.6.1. Проаналізуйте проблеми й перспективи європейської інтеграції економіки України та заповніть табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Проблеми та перспективи європейської інтеграції економіки України

Сили (Strong)	Слабкості (Weakness)
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 8.6.1

SWOT-аналіз засновано на визначенні факторів впливу на певне явище (або процес) і їхнього розподілу на переваги (сильні сторони), перспективи (можливості, резерви), недоліки (слабкі сторони) та загрози (імовірні збитки). Використання SWOT-аналізу для дослідження проблем і перспектив європейської інтеграції економіки України та її приєднання України до Європейського Союзу зумовлено тим, що він дозволить виявити переваги, недоліки, загрози та можливості цих процесів. Студентам пропонують виокремити такі групи переваг, недоліків загроз і можливостей європейської інтеграції економіки України: політичні, економічні та соціальні.

8.6.2. Проаналізуйте особливості Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020", урахувуючи наведені критерії, і заповніть табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Особливості "Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020"

Критерії	Україна
Стратегічна мета	
Стратегічні пріоритети	
Вектор розвитку	
Вектор безпеки	
Вектор відповідальності	
Вектор гордості	

Зробіть відповідні висновки.

8.6.3. Порівняйте стратегії сталого розвитку України та Туркменістану, урахувуючи наведені критерії, і заповніть табл. 8.4.

Таблиця 8.4

Особливості стратегій сталого розвитку України та Туркменістану

Критерії	Україна	Туркменістан
1	2	3
Стратегічна мета сталого розвитку		
Національні пріоритети забезпечення сталого розвитку		

1	2	3
Основні напрями реалізації Національної стратегії		
Основні засади реформування економіки в контексті сталого розвитку		
Сценарії розвитку економіки країни на період до 2020 року		

Зробіть відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдань 8.6.2 – 8.6.3

Для виконання завдань 8.6.2 – 8.6.3 і заповнення табл. 8.2 – 8.4 студентам необхідно ознайомитися з публікаціями сучасних учених із цієї проблематики в таких науково-практичних журналах, як: "Економіка України", "Економічний часопис – XXI", "Східна Європа: економіка, бізнес, управління", "Фінанси України", "Фінансовий простір". Окрім того, особливу увагу студентам слід приділити вивченню Указу Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [19], а також статистичних матеріалів, що містяться на офіційному сайті Державної служби статистики України [13].

Завдання 8.7. Вирішити проблемні завдання.

8.7.1. За допомогою пакета прикладних програм Excel (модуль – Множинна регресія) побудуйте кореляційно-регресійну модель впливу на темп економічного зростання України таких чинників: рівень накопичення капіталу, темп приросту населення, темп науково-технічного прогресу.

Методичні рекомендації до виконання завдань 8.7.1

Кореляційно-регресійна модель має бути задана в такому вигляді:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + a_n X_n, \quad (8.1)$$

де Y – результативний показник (регресант);

$a_1 \dots a_n$ – невідомі оцінки параметрів;

a_0 – вільний член рівняння;

$x_1 \dots x_n$ – функції, що зображують вплив регресорів.

Для здійснення кореляційного аналізу студентам необхідно розрахувати основні показники описової статистики, а коефіцієнт варіації. Крім того, слід побудувати матриці парних коефіцієнтів, що характеризують взаємозв'язок факторів між собою, і розраховані критерії статистичної значущості оціненої кореляції (P-Value). Далі кореляційно-регресійна модель має бути перевірена на точність, однорідність і відповідність закону нормального розподілу. Після відбору факторів й оцінювання вихідної інформації має бути вивчено характер і змодельовано зв'язок між факторами та результативним показником.

8.7.2. Засновуючись на статистичних даних з економічної історії України (1991 – 2016 рр.), дайте оцінку темпам сталого розвитку України.

Рекомендована література

1. Жилкин А. А. Экономика развития : учеб.-метод. пособ. / А. А. Жилкин, А. П. Мешкова. – Астрахань : ИД "Астраханский университет", 2010. – 71 с.
2. Лукьяненко Д. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / Д. Лукьяненко, А. Поручник, В. Колесов. – Киев : КНЭУ, 2013. – 466 с.
3. Майер Дж. М. Основні проблеми економічного розвитку / Дж. Майер, Дж. Раух, А. С. Філіпенко. – Київ : Либідь, 2003. – 688 с.
4. Міжнародні стратегії економічного розвитку : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, І. В. Ліганенко. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 356 с.
5. Нуреев Р. М. Экономика развития: модели становления рыночной экономики : учебник / Р. М. Нуреев. – Москва : Норма, 2010. – 640 с.
6. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : навч. посіб. / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. – Київ : Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
7. Тодаро М. П. Экономическое развитие : учебник / М. П. Тодаро. – Москва : Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – 671 с.
8. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія та сучасність / А. С. Філіпенко. – Київ : Знання, 2007. – 670 с.

9. Філіпенко А. С. Економічний розвиток сучасної цивілізації : навч. посіб. / А. С. Філіпенко. – Київ : Знання України, 2006. – 316 с.
10. Шушунова Т. Н. Модели экономики развития с точки зрения основных течений экономической теории : рабочий учебник / Т. Н. Шушунова. – Москва : СГА, 2012. – 401 с.
11. Шушунова Т. Н. Экономика развития: опыт отдельных стран в становлении и модернизации рыночной экономики : рабочий учебник / Т. Н. Шушунова. – Москва : СГА, 2012. – 367 с.
12. Офіційний сайт Всесвітньої торговельної організації. – Режим доступу : <http://www.wto.org>.
13. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Європейського Союзу. – Режим доступу : <http://www.ec.europa.eu>.
15. Офіційний сайт Інституту проблем глобалізації. – Режим доступу : <http://www.imperativ.net>.
16. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. – Режим доступу : <http://www.un.org>.
17. Офіційний сайт Римського клубу. – Режим доступу : <http://www.clubofrome.org>.
18. Офіційний сайт Світового банку. – Режим доступу : <http://www.econ.worldbank.org>.
19. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
20. Черкашина Т. С. Персональна навчальна система з навчальної дисципліни "Економічний розвиток" [Електронний ресурс] / Т. С. Черкашина. – Режим доступу : <http://www.ikt.hneu.edu.ua/course/view.php?id=3533>.

Зміст

Вступ	3
Змістовий модуль 1. Становлення теорії економічного розвитку	4
Тема 1. Економічний розвиток як економічна категорія та його соціально-історичні типи	4
Тема 2. Еволюція основних моделей економічного розвитку	14
Тема 3. Політико-економічний підхід до аналізу економічного розвитку	25
Тема 4. Теоретичні основи сталого економічного розвитку в умовах глобалізації	33
Змістовий модуль 2. Становлення національних моделей економічного розвитку	41
Тема 5. Аналіз впливу основних факторів виробництва на економічний розвиток	41
Тема 6. Основні стратегії економічного розвитку постсоціалістичних країн	55
Тема 7. Новітні тенденції економічного розвитку: досвід Південної Кореї та Китаю	65
Тема 8. Проблеми сталого економічного розвитку України	73
Рекомендована література	80

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
051 "Економіка"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Черкашина** Тетяна Сергіївна
Ус Тетяна Володимирівна
Лісна Ірина Федорівна

Відповідальний за видання *О. Є. Попов*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2017 р. Поз. № 185 ЕВ. Обсяг 83 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*